

**Podpora zvyšovania profesionality výkonu a rozvoj
ľudských zdrojov v oblasti výkonu a služieb sociálnej
inklúzie pre štátnu správu a samosprávu – I.
(kód ITMS: 27120130721 / 27130230023)**

Vzdelávací program

Nové trendy v sociálnych službách (všeobecný prehľad)

(Spracované v rámci podaktivity 1.2.3 národného projektu)

Iveta Dudová

Gabriela Lubelcová

Bruno Konečný

Lýdia Brichtová

Bratislava 2015

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z [Európskeho sociálneho fondu](#) v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia.

www.esf.gov.sk

© Inštitút pre výskum práce a rodiny, Bratislava, 2015

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z [Európskeho sociálneho fondu](#) v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia.

www.esf.gov.sk

Názov výstupu

Vzdelávací program „Nové trendy v sociálnych službách (všeobecný prehľad)“

Národný projekt

„Podpora zvyšovania profesionality výkonu a rozvoj ľudských zdrojov v oblasti výkonu a služieb sociálnej inklúzie pre štátnu správu a samosprávu – I.“

Podaktivita 1.2.3 národného projektu**Odberateľ**

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Sekcia sociálnej a rodinnej politiky

Realizátor:

Inštitút pre výskum práce a rodiny, Župné nám. 5-6, 812 41 Bratislava

Autori/ky výstupu:

Iveta Dudová

Gabriela Lubelcová

Bruno Konečný

Uloženie výstupu:

Inštitút pre výskum práce a rodiny, Župné nám. 5-6, 812 41 Bratislava

Forma archivácie:

Printová, elektronická

Počet výtlačkov:

5 (päť)

Obsah

Úvod	7
A. Štruktúra vzdelávacieho programu	8
1 Názov vzdelávacieho programu	9
2 Zaradenie pod príslušný typ VP	9
3 Cieľ VP SV	9
4 Cieľová skupina VP	10
5 Požadované vstupné vzdelanie, príp. prax v odbore	10
6 Profil absolventa/tky	10
7 Celková dotácia (rozsah) VP a jej rozloženie	11
8 Organizačná forma Š/VP	12
9 Spôsob ukončenia Š/VP	12
10 Obsah vzdelávania	13
B. Odporúčaný študijný text pre potreby pilotného overovania	15
10.1 Základné princípy a trendy zmien v európskom sociálnom modeli - strategické a politické rámce nových prístupov k sociálnym službám	15
10.1.1 Súčasný problémy európskeho sociálneho modelu a európska stratégia	17
10.1.2 Finančné nástroje Európskej únie	19
10.2 Sociálne služby ako súčasť systému sociálnej ochrany	21
10.2.1 Sociálne investičný prístup k sociálnej ochrane v podmienkach stratégie Európa 2020	24
10.3 Sociálne služby v kontexte sociálnej investície	27
10.3.1 Rámce politiky Európskej komisie pre sociálne investovanie	30

10.3.2 Aktívna sociálna inklúzia.....	32
10.3.3 Sociálna inovácia	33
10.3.4 Investície do detí	35
10.3.5 Bezdomovectvo	38
10.3.6 Sociálne služby všeobecného záujmu	40
10.3.7 Integrované poskytovanie sociálnych služieb ako sociálna investícia	43
10.4 Nový inštitucionálny rámec pre fungovanie SS	44
10.4.1. Nový model spravovania vecí verejných	44
10.4.2. Verejná správa a jej transformácia v podmienkach SR	48
10.5 Strategické plánovanie sociálnych služieb na regionálnej a lokálnej úrovni	51
10.5.1 Štruktúra a kompetencie verejnej správy v sociálnej oblasti.....	51
10.6 Možnosti identifikácie zdrojov pre poskytovanie a financovanie sociálnych služieb ...	58
10.6.1 Viacdrojový model financovania.....	60
10.6.2 Možnosti získavania zdrojov na úrovni poskytovateľa SS (sociálne podnikanie)	61
10.7 Koncepčné rámce sociálnych služieb v SR	64
10.7.1 Národná rámcová stratégia podpory sociálneho začlenenia a boja proti chudobe	64
10.7.2 Národné priority rozvoja sociálnych služieb na roky 2015 – 2020.....	65
10.7.3 Deinštitucionalizácia sociálnych služieb	67
10.7.4 Celoštátna stratégia ochrany a podpory ľudských práv v Slovenskej republike .	69
10.7.5 Národný program aktívneho starnutia na roky 2014-2020	71
10.7.6 Národný program rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím na roky 2014 – 2020.....	72
10.7.7 Stratégia Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020.	74

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z [Európskeho sociálneho fondu](#) v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia.

10.7.8 Koncepcia štátnej bytovej politiky do roku 2020	75
10.7.9 Koncepcia na ochranu odberateľov spĺňajúcich podmienky energetickej chudoby	75
10.8 Právny rámec poskytovania sociálnych služieb	76
C. Záver	79

Úvod

V rámci prípravy štruktúry vzdelávacích programov pre oblasť sociálnych služieb bola formulovaná aj všeobecná požiadavka poskytnúť poskytovateľom sociálnych služieb základnú orientáciu v trendoch, princípoch a nových prístupoch v poskytovaní SS, najmä na medzinárodnej úrovni. Túto požiadavku možno pokladať za oprávnenú. Poskytovatelia sociálnych služieb a ich zamestnanci sú často významne pracovne vyťažení v oblasti priameho výkonu pomoci a podpory klientov v ich zariadení a konfrontovaní sú s celým radom praktických otázok, súvisiacich s riešením problémov ich klientov, každodenného chodu zariadení či udržateľnosti ich misie. Zároveň sú často vystavení požiadavkám, odvíjajúcim sa od koncepčných či legislatívnych zmien, ktorých dobré porozumenie je predpokladom ich úspešnej aplikácie v praxi.

Vzdelávací program, ktorý by orientoval pracovníkov zariadení sociálnych služieb (prípadne významných partnerov na regionálnej a lokálnej úrovni) v nových trendoch v oblasti sociálnych služieb a priblížil im širší koncepčný, či normatívny rámec ich koncipovania tak môže jednak pokryť túto informačnú medzeru, ale zároveň poskytnúť aj inšpirácie pre nové prístupy v aplikačnej praxi.

Finálne znenie návrhu vzdelávacieho programu Nové trendy v sociálnych službách (všeobecný prehľad) bolo prekonzultované s Mgr. Petrom Szabóom, riaditeľom odboru sociálnych služieb MPSVR SR.

A. Štruktúra vzdelávacieho programu

- 8 -

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z [Európskeho sociálneho fondu](#) v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia.

www.esf.gov.sk

1 Názov vzdelávacieho programu

Nové trendy v sociálnych službách (všeobecný prehľad) , ďalej VP SV NTvSS

2 Zaradenie pod príslušný typ VP

Vzdelávací program sústavného vzdelávania (riešiteľský tím pokladá za vhodné koncipovať VP NTv SS ako relatívne pravidelne sa opakujúci modul sústavného vzdelávania, resp. súčasť širšieho rámčovania odborného a špecializačného vzdelávania v SS)

3 Cieľ VP SV

Hlavným cieľom vzdelávacieho programu je poskytnúť základné informácie o aktuálnych trendoch v koncepčnom zameraní, inštitucionálnom nastavení, plánovaní, riadení a poskytovaní sociálnych služieb v kontexte európskeho priestoru, a tým posilňovať prepojenie aplikačnej praxe na novo sa vynárajúce a po novom reflektované požiadavky na moderné SS, rozšíriť obzory pre aktérov v oblasti SS, poskytnúť inšpirácie, ponúknuť príklady dobrej praxe a vytvoriť platformu pre tréningové aplikácie v podmienkach sociálnych služieb do vzdelávania zapojených aktérov

Špecifickými cieľmi sú:

- zoznámiť so základnými princípmi a trendmi v európskom sociálnom modeli a koncepčnými prístupmi reagujúcimi na nové sociálne riziká a požiadavky sociálnej inklúzie
- priblížiť transformáciu týchto princípov a trendov do základných koncepčných dokumentov a právnych rámcov sociálnej ochrany v SR (osobitne SS) pre posilnenie porozumenia ich orientácie a mobilizáciu aplikačnej praxe pre ich uplatňovanie
- zakotviť zásady plánovania a riadenia SS v regionálnom a lokálnom rozmere do kontextu zmien stratégií a princípov verejného spravovania (decentralizácia, regionalizácia, lokalizácia, participácia, partnerstvo) a komunitného plánovania
- priblížiť model viacdrojového financovania SS a posilniť schopnosti odkrývania príležitostí pre mobilizáciu zdrojov pri poskytovaní SS

- 9 -

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z [Európskeho sociálneho fondu](#) v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia.

- zoznámiť s možnosťami a príkladmi dobrej praxe v oblasti sociálneho podnikania v podmienkach SS
- posilniť výmenu skúseností, vzájomné inšpirácie z praxe poskytovania SS a skúseností z aplikácie komunitného plánovania SS a lokálneho partnerstva
- aktivizovať zamestnancov sociálnych služieb, podporiť schopnosť vnímať príležitosti aplikácie nových trendov v podmienkach SS v SR všeobecne a na úrovni konkrétnych poskytovateľov osobitne

4 Cieľová skupina VP

Spracovateľský tím VP NTvSS rešpektoval odporúčania riešiteľského tímu pre prípravu vzdelávacích programov a za hlavnú cieľovú skupinu pokladá výkonných zamestnancov/zamestnankyne v sociálnych službách.

Zároveň je možné upozorniť, že súčasná podoba organizácie, riadenia a poskytovania SS, ktorá sa významne opiera o lokálne partnerstvá a spoluprácu so samosprávou, umožňuje zväziť zaradiť do vzdelávania aj širší okruh participantov (pracovníci štátnej správy a samosprávy na úrovni plánovania, organizácie a riadenia sociálnych služieb, poskytovatelia sociálnych služieb, najmä manažment). Perspektívne je možné uvažovať o rozdelení modulov tohto VP a ich špecifickej modifikácii pre odlišné cieľové skupiny tak z hľadiska obsahového zamerania, ako aj s diferencovanou časovou dotáciou pre jednotlivé subtémy VP.

5 Požadované vstupné vzdelanie, príp. prax v odbore

VP NTvSS ako modul sústavného vzdelávania odporúčame uplatniť pre pracovníkov/pracovníčok v SS v priamom kontakte s klientom s vysokoškolským vzdelaním.

6 Profil absolventa/tky

Vedomosti: rámcové vedomosti o európskych trendoch a dokumentoch v oblasti sociálnej inklúzie, o nových prístupoch k SS v EÚ, o postavení SS v širšom kontexte sociálnej ochrany,

- 10 -

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z [Európskeho sociálneho fondu](#) v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia.

o legislatívnom rámci SS a jeho zmenách, dopadoch zmien legislatívneho rámca na praktický výkon SS.

Zručnosti: schopnosť vnímať svoju špecifickú pozíciu v podpore sociálnej inklúzie (začleňovania) užívateľov/užívateľiek SS, schopnosť aktívne vyhľadávať nové informácie týkajúce sa nových trendov v SS, schopnosť identifikovať zdroje pre posilnenie udržateľnosti poskytovania SS, vrátane inovatívnych foriem ekonomického (podnikateľského) využitia zdrojov disponibilných na úrovni konkrétneho poskytovateľa SS, schopnosť aktívne a tvorivo aplikovať nové trendy a požiadavky do kvality SS a práce s klientom

Oblasti uplatnenia: nakoľko ide o model sústavného vzdelávania, ktorého cieľom je poskytnúť základné informácie o trendoch, inšpirácie pre aplikačnú prax a komunikácie príkladov dobrej praxe, predpokladáme širokú oblasť uplatnenia VP pre výkonné zamestnankyne/zamestnancov poskytovateľov sociálnych služieb s vysokoškolským vzdelaním, perspektívne aj pre ďalší okruh zainteresovaných osôb pre oblasť sociálnych služieb.

7 Celková dotácia (rozsah) VP a jej rozloženie

VP má v porovnaní s inými (viac špecializovanými) VP skôr všeobecnú informačnú funkciu. Pôjde o samostatný vzdelávací program, rozdelený do troch relatívne samostatných, ale navzájomne obsahovo prepojených modulov, každý s dotáciou po 40 hodín. Celkový rozsah vzdelávania predpokladáme 120 hodín, s rozložením na nasledovné subtémy (moduly):

Poradie	Vymedzenie oblasti vzdelávania pre prehĺbovanie vedomostí a zručností	Časová dotácia
1.	Základné princípy a trendy zmien v európskom sociálnom modeli	spolu 40
1.1.	Strategické a politické rámce nových európskych prístupov k sociálnym službám	10
1.2.	Sociálne služby v systéme sociálnej ochrany	10
1.3.	Sociálne služby ako sociálna investícia	20

2.	Nový inštitucionálny rámec pre fungovanie sociálnych služieb	spolu 40
2.1.	Nový model spravovania vecí verejných	10
2.2.	Strategické plánovanie sociálnych služieb na regionálnej a lokálnej úrovni	10
2.3.	Možnosti identifikácie zdrojov pre poskytovanie sociálnych služieb	20
3.	Koncepčný a právny rámec sociálnych služieb	spolu 40
3.1.	Koncepčné rámce sociálnych služieb v SR	20
3.2.	Právne rámce poskytovania sociálnych služieb v SR	20
	Celková časová dotácia VP	120

8 Organizačná forma Š/VP

Čo sa týka formy pôjde dominantne o prezenčnú formu vzdelávania (ktorú vzhľadom k obsahu témy pokladáme za dôležitý predpoklad dobrého porozumenia princípov a charakteristík nových trendov), ktorú možno doplniť vybranými dištančnými formami (samoštúdium literatúry a internetových zdrojov, vrátane dobrých príkladov z praxe, pilotných projektov, a pod.).

V rámci prezenčnej formy pôjde o kombináciu prednášok, ale aj participatívnych foriem, najmä skupinových diskusií na báze kolektívnych tímových zadaní pre posilnenie aplikability poznatkov do praxe konkrétnych poskytovateľov SS, posilňovanie prezentačných schopností zamestnancov a tréningovanie teamovej spolupráce a kooperativity. Významnou súčasťou týchto participatívnych foriem vzdelávania bude prezentácia a rozbor príkladov dobrej praxe zahraničných a domácich poskytovateľov SS, ako aj vlastnej skúsenosti účastníkov vzdelávania, na základe ktorých môžu získať podnety pre uplatňovanie preberaných princípov do vlastnej práce a do praktickej činnosti vlastných zariadení.

9 Spôsob ukončenia Š/VP

Potvrdenie o účasti na vzdelávacom programe.

10 Obsah vzdelávania

Kľúčové slová: sociálne služby ako nástroj podpory sociálnej inklúzie (začleňovania); rôznorodosť cieľových skupín v sociálnych službách; tradičné a moderné sociálne služby; komunitné služby; vzťah sociálnych služieb k iným nástrojom podpory sociálnej inklúzie (začleňovania); štandardy kvality a ich dosahovanie; príklady dobrej praxe

Zdôvodnenie potreby témy: V oblasti sociálnych služieb sa ustáľuje stereotyp, že sociálne služby sú predovšetkým sociálne služby dlhodobej starostlivosti. Postavenie ostatných sociálnych služieb sa čiastočne môže marginalizovať; je potrebné prekonať ďalší stereotyp: že sociálne služby sú už pre ľudí bez orientácie na prácu a aktivitu v živote. Aj cez otázky kvality je potrebné meniť pohľad na sociálne služby, ktoré môžu byť východiskovou pomocou k životnému pokroku (napr. zamestnaniu, aktívnemu občianskemu angažovaniu). Sociálne služby tak súvisia so sociálnymi inováciami a investovaním do ľudí ako zo strany ich príjemcov/kýň, tak zo strany poskytovateľov a rodín (napr. cez schémy sociálneho podnikania). Existuje viacero príkladov zo zahraničia, ale aj z domáceho prostredia (formou pilotov), ktorými sa možno inšpirovať smerom k mainstreamovej praxi v sociálnych službách.

Sylabus vzdelávacieho programu NTvSS

1. modul: Základné princípy a trendy zmien v európskom sociálnom modeli

- 1.1. Strategické a politické rámce nových európskych prístupov k sociálnym službám
- 1.2. Sociálne služby v systéme sociálnej ochrany
- 1.3. Sociálne služby ako sociálna investícia

2. modul: Nový inštitucionálny rámec pre fungovanie sociálnych služieb

- 2.1. Nový model spravovania vecí verejných a jeho princípy
- 2.2. Strategické plánovanie SS na regionálnej a lokálnej úrovni
- 2.3. Možnosti identifikácie zdrojov pre poskytovanie SS

3. modul: Konceptný a právny rámec sociálnych služieb

3.1. Konceptné rámce sociálnych služieb v SR

3.2. Právne rámce poskytovania SS v SR (v kontexte európskych trendov)

Metodická poznámka:

Adresné zameranie VP na vysokoškolsky vzdelaných výkonných zamestnancov v SS do istej miery homogenizuje potenciálnych účastníkov vzdelávania, ale napriek tomu môžeme predpokladať rôznorodosť úrovne ich poznatkov (mladí absolventi, starší pracovníci s časovým odstupom od profesiového vzdelávania, odlišnosť odborného vzdelania, odlišná špecializácia a skúsenosť podľa druhov SS a zamerania vykonávaných činností, a pod.). Z metodického hľadiska preto odporúčame lektorom na úvod vzdelávania a jednotlivých vzdelávacích modulov identifikovať poznatkovú bázu účastníckych skupín a na základe toho prispôbiť a modifikovať výklad a vzdelávacie aktivity v priebehu vzdelávania.

S cieľom aktivizovať účastníkov vzdelávania a posilňovať ich schopnosť aplikovať získané poznatky do praxe sociálnych služieb, zahrnúť na záver prezentovaných tém nasledujúce pracovné formáty:

1. *Otázky do diskusie*
2. *Tímové zadania*
3. *Príklady dobrej praxe, ktoré môžu uviesť lektor aj účastníci vzdelávania*

Námety pre tieto aktivizačné formy v jednotlivých moduloch vzdelávania sú uvedené v odporúčanom študijnom texte.

B. Odporúčaný študijný text pre potreby pilotného overovania

10.1 Základné princípy a trendy zmien v európskom sociálnom modeli - strategické a politické rámce nových prístupov k sociálnym službám

Pochopenie podstaty európskeho sociálneho modelu vychádza z *kontextu európskej sociálnej politiky*. Sociálna Európa sa v podstate pohybuje v rámci princípu subsidiarity. Členské štáty sa pri formovaní EÚ nevzdali svojich sociálnych kompetencií. *EÚ intervenuje na komunitárnej úrovni* iba vtedy, ak je to jediný adekvátny spôsob, ako dosiahnuť potrebný rozsah alebo dôsledky navrhovaných opatrení voči ktorým nemá výlučnú právomoc. V oblasti sociálnej politiky sú kompetencie určitým spôsobom rozdelené medzi EÚ a členské štáty a v závislosti od toho sú vplyvy z európskej úrovne na národnú úroveň diferencované. Princíp proporcionality komunitárnych intervencií vedie k vymedzeniu toho, čo je nevyhnutné. V oblasti sociálnych politík EÚ podporuje a dopĺňa činnosť členských štátov. *Komunitárna sociálna intervencia* sa môže uskutočňovať rôznymi variabilnými spôsobmi, ktoré možno rozdeliť do štyroch typov. Sú to harmonizácia, koordinácia, konvergencia a ako doplnok pre intervenciu európske finančné fondy. Vecná harmonizácia práv sa uplatňuje výnimočne. Vyjadruje ju prijatie súboru spoločných pravidiel v podobe minimálnych požiadaviek. Ide najmä o oblasť pracovného práva. Koordinácia je spojená napríklad s voľným pohybom osôb, to znamená, že pri udržaní si svojich odlišností národné systémy sociálnej ochrany umožňujú prostredníctvom princípov koordinovaného fungovania upraviť situácie, keď osoba zmení členský štát v priebehu svojej pracovnej kariéry. Konvergencia sa realizuje jednoduchšie. Komunitárna intervencia, napríklad v oblasti politiky zamestnanosti, sociálnej ochrany, boja proti exklúzii, pri využití otvorenej metódy koordinácie umožňuje určiť spoločné ciele a porovnávať politiky a dosiahnuté výsledky. Doplnkom pre intervenciu je redistribučná funkcia európskej sociálnej politiky. Ide o typ intervencie, kde EÚ najmä vďaka finančným dotáciám dopĺňa národnú intervenciu. Uplatňuje sa cez fondy, vytvorené na úrovni EÚ, to znamená cez finančné nástroje európskej sociálnej politiky (najmä Európsky sociálny fond). Pri presadzovaní svojich politických zámerov v intervencii v sociálnej oblasti si EU postupne vyvinula súbor špecifických nástrojov, ktoré jej uľahčujú činnosť v tejto oblasti. Sem zaraďujeme nástroje rozhodovania, ktorými sú smernice, ktoré fixujú len minimálne predpisy a nástroj dialógu (zavedenie európskeho sociálneho dialógu).

- 15 -

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z [Európskeho sociálneho fondu](#) v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia.

Svoju úlohu pre budovanie európskej sociálnej politiky a európskeho sociálneho modelu má nesporne aj poňatie ľudských práv. Vývoj v tejto oblasti je v súčasnosti zakomponovaný do Lisabonskej zmluvy, ktorá nielen zachováva existujúce práva, ale zaviedla aj nové. Zaručuje najmä slobody a zásady ustanovené v *Charte základných práv* a jej ustanoveniam udeľuje právnu záväznosť. Ide o občianske, politické, hospodárske a sociálne práva. Zmluvy neobsahujú priamo text Charty základných práv EÚ. Prostredníctvom odkazu na Chartu základných práv EÚ v článku č. 6 Charta bude mať rovnakú právnu silu ako zakladajúce zmluvy a stane sa právne záväznou. EÚ zároveň pristúpi k Európskemu dohovoru o ľudských právach a základných slobodách.

Európsky sociálny model je založený na spoločných základoch. Vybudovali ho v období od konca 2. svetovej vojny do 70. rokov 20. stor. Každá západoeurópska krajina si na tomto spoločnom základe vybudovala vlastný *národný sociálny model*. Každý sociálny systém má svoje vlastné charakteristiky vrátane sociálneho zabezpečenia, pracovného práva a organizácie a úlohy kolektívneho vyjednávania. Jednotlivé systémy sú výsledkom zvykov a kultúry každého národa a národného demokratického zákonodarstva. Vo všeobecnosti sú členské štáty zodpovedné za riadenie a rozvoj svojho sociálneho modelu v rámci princípu subsidiarity. *Typológia národných sociálnych modelov* určuje ich spoločné črty a odlišnosti a založená najmä na charakteristikách systémov sociálnej ochrany ako základu. Je možné vychádzať zo základnej typológie Esping-Andersena, ktorý vymedzil tri základné modely. *Liberálny model* možno charakterizovať nízkou úrovňou netrhových prvkov a veľkou závislosťou jednotlivcov od trhu pri zabezpečovaní svojich základných príjmov a sociálnej ochrany. Sociálna ochrana je najmä reziduálna, príspevky sú zásadne orientované na cieľové skupiny a prideľované prevažne len so zreteľom na potreby. Podpora s podmienkou zdrojov je rozšírená. *Sociálnodemokratický model* je charakterizovaný vysokou úrovňou netrhových prvkov. Tento režim sa uplatňuje v škandinávskych krajinách a cieľom je zabezpečiť rovnosť, súdržnosť a homogénnosť sociálnych skupín v rámci veľkej strednej triedy. Poskytovaná univerzálna sociálna ochrana a príspevky vo forme bezplatných služieb alebo peňažných dávok sú vysoké. Cieľom *konzervatívno-korporatívneho modelu* je najmä udržiavať príjmy pracovníkov v prípade vzniku sociálneho rizika a v menšej miere redukcia nerovností. Sociálne práva a úroveň sociálnej ochrany závisia od výkonu na trhu práce a situácie v zamestnanosti jednotlivcov. Príspevky sú relatívne štedré a poskytujú sociálnym poistencom určitom nezávislosť od trhu.

Európsky sociálny model sa postupne vyvíjal prostredníctvom *acquis communautaire* Európskeho spoločenstva, ktoré sa ďalej rozvíja, a zakladá existenciu tohto sociálneho modelu aj v pristupujúcich členských štátoch. Právne predpisy v oblasti sociálnej politiky sú

jadrom európskeho sociálneho modelu. Stanovujú minimálne požiadavky na situácie, v ktorých sú ľudia v prípade, ak by takéto požiadavky nejestvovali, vystavení rizikám ohrozujúcim ich základné práva a slobody, zdravie a prosperitu, a dokonca aj ich život. Členské štáty zaviedli komplexné právne systémy v oblasti sociálnej politiky, s veľmi rôznorodými prístupmi a právnymi postupmi, pričom sa presadzujú spoločné hodnoty. V rámci vnútorného trhu zavedenie minimálnych sociálnych štandardov, ľudských práv a slobody pohybu pracovníkov na európskej úrovni z ekonomického hľadiska vytvára rovnaké podmienky pre podniky a súčasne prispieva aj k sociálnej súdržnosti. Navyše, niektoré otázky majú nadnárodný charakter, a preto môžu byť regulované na európskej úrovni.

Základ európskeho sociálneho modelu predstavujú spoločné znaky sociálneho štátu vo svojej celistvosti. K týmto spoločným znakom patria:

1. trvalo udržateľné systémy sociálnej ochrany na pokrytie veľkých životných rizík, založené na princípe solidarity,
2. pracovné podmienky stanovené zákonom alebo kolektívnou zmluvou, ktoré slúžia na ochranu zamestnancov a podporu zamestnanosti,
3. práva zamestnancov a zástupcov ich záujmov na spoluúčasť a zapojenie,
4. systémy priemyselných vzťahov (pracovnoprávne vzťahy), resp. voľného sociálneho dialógu medzi sociálnymi partnermi,
5. verejnoprospešné služby všeobecného záujmu.

Európsky sociálny model je založený na dobre fungujúcej ekonomike, vysokej miere sociálnej ochrany, vysokom stupni vzdelania a sociálnom dialógu a na základných hodnotách demokracie a slobody a sociálnej spravodlivosti, ktoré sú spoločné pre všetky členské štáty. Európsky sociálny model je založený na spojení ekonomickej účinnosti a sociálnej spravodlivosti a sociálnej kohézii. Sociálny rozmer pôsobí ako produktívny činiteľ. Európsky sociálny model sa čoraz viac zameriava na aktívnu účasť ľudí a investovanie s ohľadom na ich budúcnosť.

10.1.1 Súčasný problémy európskeho sociálneho modelu a európska stratégia

Medzi súčasné najväčšie nedostatky európskeho sociálneho modelu patria najmä pretrvávajúce sociálne vylúčenie, regióny postihnuté chudobou a trvalá vysoká nezamestnanosť najmä medzi mladými ľuďmi, nezamestnanosť (najmä dlhodobá), staré

- 17 -

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z [Európskeho sociálneho fondu](#) v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia.

a nové formy chudoby a vylúčenia, chudoba detí, bezdomovectvo a vylúčenie z bývania, prehĺbenie rozdielov v oblasti zdravia. V súčasnosti sa európsky sociálny model vníma v širokom význame vo vzťahu kvzájomnému pôsobeniu ekonomických, sociálnych a environmentálnych otázok. Z tohto hľadiska sa v EÚ uplatňuje model komplementárnosti medzi hospodárskymi politikami, sociálnymi politikami a politikami zamestnanosti. Tento zmenený prístup je charakterizovaný tým, že zamestnanosť sa vníma ako cieľ, a nie ako výsledok hospodárskej politiky, venuje sa väčšia pozornosť sociálnym politikám ako investíciám (už sa nevnímajú ako náklady), produktívnej úlohe sociálnej politiky v rámci ekonomického cyklu, keď kombinujú flexibilitu a istotu zamestnania, adaptabilitu a zamestnateľnosť.

Európa je v situácii, keď v jednotlivých krajinách v stále väčšej miere chýbajú zdroje. Spor o proces výdavkov zahŕňa sociálne a ekonomické priority. V súčasnosti sa zvyšuje tlak na vlády, aby prijali opatrenia so sociálnymi dopadmi v dlhodobom horizonte. Pretrvávanie vysokých úrovní nezamestnanosti, polarizácia príjmov a rast sociálneho vylúčenia zvyšujú pocit neistoty v celej populácii. Európa okrem toho aj v dlhodobom horizonte bude čeliť globálnej konkurencii, demografickým a populačným zmenám a problémom v sociálnej súdržnosti. Okrem dopadov krízy sa významne mení trh práce v kontexte znalostnej ekonomiky, menia sa výrazne požadované zručnosti a kvalifikácie, chudobou sú ohrozené veľké sociálne skupiny. Znižovanie fiškálnych deficitov sa dotklo verejných výdavkov a vyvolalo otázky, či takéto opatrenia môžu podporiť naozaj ekonomický rast. Začali sa presadzovať názory o nevyhnutnosti sociálnych investícií, ktoré môžu prispieť k rozvoju a dosiahnuť tiež vymedzené strategické ciele do roku 2020. Lisabonská agenda si vyžadovala sociálne investičnú stratégiu, a rovnako aj program Európa 2020 podporuje myšlienku sociálnych investícií. Tie vychádzajú z názoru, že vzhľadom na to, že spoločnosť nemôže zaručiť rovnaké výsledky pre svojich občanov, rovnosť príležitostí je nedostatočným cieľom, pokiaľ nie je sprevádzaná silným úsilím o zabezpečenie toho, aby mali všetci občania prístup k zdrojom, podmienkam a možnostiam.

Európa 2020 je integrovaná stratégia, úspech ktorej závisí od všetkých jej opatrení, ktoré sa navzájom podporujú. Toto je najmä dôležité v oblastiach zamestnania, vzdelávania a chudoby. Hospodársky rast a vypracovanie úspešných politík zamestnanosti a vzdelávania hrajú zásadnú úlohu v boji proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu. Zníženie chudoby zlepší pracovné príležitosti pracujúcich a šance detí na dobrý prospech v škole.

V rámci *priority inkluzívneho rastu stratégie Európa 2020* majú osobitný význam *hlavné iniciatívy EÚ*, ktorými sú:

1. Program pre nové zručnosti a nové pracovné miesta (na modernizovanie trhov práce a posilnenie postavenia ľudí podporovaním rozvíjania ich zručností počas celého ich života, s cieľom zvyšovať účasť na trhu práce a lepšie zosúladiť ponuku na trhu práce s dopytom vrátane pracovnej mobility),
2. Európska platforma na boj proti chudobe (na zabezpečenie sociálnej a územnej súdržnosti, aby všetci mohli využívať výhody plynúce z rastu a zamestnanosti, a aby ľudia žijúci v chudobe a sociálnom vylúčení mali možnosť žiť dôstojný život a aktívne sa podieľať na živote)

ODPORÚČANIE PRE LEKTORA:

S cieľom aktivizovať účastníkov vzdelávania a posilňovať ich schopnosť aplikovať získané poznatky do praxe sociálnych služieb, zahrnúť na záver prezentovanej témy nasledujúce pracovné formáty:

4. *Otázky do diskusie,*

napríklad: Posúďte prínos otvorenej metódy koordinácie pre oblasť sociálnych služieb.

5. *Tímové zadania;*
6. *Príklady dobrej praxe, ktoré môžu uviesť lektor aj účastníci vzdelávania;*
7. *Podľa úrovne a rozsahu vedomostí a potrieb účastníkov vzdelávania rozšíril, prípadne posilnil prezentáciu zameranú na témy: základy európskej sociálnej politiky, nástroje európskej sociálnej politiky, sociálne modely v EÚ, problematika základných ľudských práv a slobôd.*

10.1.2 Finančné nástroje Európskej únie

Na podporu cieľov v rozvoji sociálnej politiky a sociálneho modelu využíva Európska Únia viaceré finančné nástroje, ktoré majú rôznu váhu z hľadiska zamerania na jednotlivé problémy

1. Európsky sociálny fond (ESF) je hlavným európskym nástrojom na podporu zamestnanosti a sociálneho začlenenia. Jeho cieľom je pomáhať ľuďom získať prácu (alebo lepšiu prácu), začleňovať znevýhodnených ľudí do spoločnosti a zabezpečovať spravodlivejšie životné príležitosti pre všetkých. Uskutočňuje sa to prostredníctvom investovania do Európanov a ich zručností – zamestnaných aj nezamestnaných,

- 19 -

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z [Európskeho sociálneho fondu](#) v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia.

mladých aj starých. V období 2014 – 2020 ESF poskytne približne 80 miliárd eur, ktorých cieľom je podporiť sociálne začlenenie, zlepšiť úroveň vzdelávania a odbornej prípravy a zlepšiť kvalitu verejných služieb.

2. Fond európskej pomoci pre najodkázanejšie osoby (FEAD) podporuje krajiny EÚ, pokiaľ ide o poskytovanie materiálnej pomoci pre najodkázanejšie osoby. Ide napríklad o potraviny, oblečenie a iné nevyhnutné predmety osobnej potreby, napríklad mydlá a šampóny. Materiálna pomoc musí byť spojená s opatreniami sociálneho začlenenia, ako napríklad poradenstvom a podporou zameranou na pomoc ľuďom v snahe vymaniť sa z chudoby. Vnútroštátne orgány môžu takisto podporovať aj nemateriálnu pomoc pre najodkázanejšie osoby s cieľom pomôcť im lepšie sa začleniť do spoločnosti.
3. Program PROGRESS podporuje projekty, ktoré pomáhajú dosiahnuť ciele EÚ a rozvíjať znalosti v oblastiach politiky zamestnanosti, sociálneho začlenenia, reforiem sociálnej ochrany a rovnakých príležitostí, ako aj pri realizovaní sociálnej politiky EÚ.
4. Medzi finančné nástroje EÚ v boji proti chudobe možno zaradiť aj Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka (EPFRV), ktorý financuje rozvoj sociálnej a vzdelávacej infraštruktúry a služieb a všeobecnejšie na zlepšenie kvality života a správy hospodárskej činnosti vo vidieckych oblastiach.
5. Cieľom Európskeho mikrofinančného nástroja je prispieť k zabezpečeniu približne 500 miliónov eur na pôžičky malým podnikom v období do roku 2020.

Úspech stratégie Európa 2020 závisí od integrovaného a koherentného prístupu vo všetkých relevantných politických oblastiach, predovšetkým v sociálnej oblasti, v otázkach zamestnanosti a ekonomickej oblasti, ako aj od úzkej spolupráce medzi všetkými úrovňami vlády, sociálnymi partnermi a zástupcami občianskej spoločnosti. Efektívnosť sa posilní spojením priorít stratégie Európa 2020 a fondov EÚ, ako aj prostredníctvom podpory sociálnej inovácie.

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA A PRAMENE:

1. Dudová, I.: Sociálne systémy v krajinách EÚ. Bratislava : VŠEMvs, 2014. 212 s. - ISBN 978-80-89654-13-0.
2. Dudová, I.: *Európske sociálne systémy*. Bratislava : Vydavateľstvo Ekonóm, 2011. - 228 s. ISBN 978-80-225-3188-7

3. Vandenbroucke, F., Hemerijck, A. and Palier, B. : The EU Needs a Social Investment Pact. Dostupná na internete: http://www.ose.be/files/OpinionPaper5_Vandenbroucke-Hemerijck-Palier_2011.pdf
4. Portál Európskej komisie. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/europe2020/index_sk.htm
5. Portál Európskej komisie. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=961&langId=sk>

ODPORÚČANIE PRE LEKTORA:

S cieľom aktivizovať účastníkov vzdelávania a posilňovať ich schopnosť aplikovať získané poznatky do praxe sociálnych služieb, zahrnúť na záver prezentovanej témy nasledujúce pracovné formáty:

1. *Otázky do diskusie,*

Napríklad: Ktoré z finančných nástrojov Európskej únie môžu podľa vás v konkrétnych podmienkach, ktoré poznáte, môžu využiť pre rozvoj sociálnych služieb a ako zvýšiť efektívnosť ich využívania?

2. *Tímové zadania;*
3. *Príklady dobrej praxe, ktoré môžu uviesť lektor aj účastníci vzdelávania (napr. príklady európskych grantových a projektových schém použiteľných pre sociálne služby);*
4. *Podľa úrovne a rozsahu vedomostí a potrieb účastníkov vzdelávania rozšíril, prípadne posilnil prezentáciu zameranú na témy: špecifikovanie podmienok poskytovania finančných prostriedkov z európskych grantových a projektových schém.*

10.2 Sociálne služby ako súčasť systému sociálnej ochrany

Sociálnu ochranu môžeme *definovať* ako súbor určitých rozhodnutí na zabezpečenie a pomoc jednotlivcom pred väčšími *existenčnými rizikami*, ktoré sa v podstate týkajú nezamestnanosti, choroby, staroby a rodiny. Pre potreby medzinárodného porovnania sa využíva *Európsky systém štatistík sociálnej ochrany (ESSPROS)*. Sociálna ochrana podľa

ESSPROS obsahuje všetky intervencie zo strany verejných alebo súkromných organizácií, ktorých cieľom je oslobodiť domácnosti a jednotlivcov od bremien definovaných rizík alebo potrieb za predpokladu, že neexistuje ani simultánna a ani individuálna dohoda. Manuál ESSPROS klasifikuje sociálne dávky podľa jednotlivých účelov, akými sú choroba/zdravotná starostlivosť, invalidita, staroba, pozostalí, rodiny/deti, nezamestnanosť, bývanie a sociálne vylúčenie.

Väčšina rizík sociálneho života má dva typy *dôsledkov*, ktoré spôsobujú dodatočné výdavky (napríklad lekárske vyšetrenie, nákup liekov) a prerušujú pracovný príjem, mzdu. Sociálna ochrana pokrýva dva *typy rizík*. Po prvé, čiastočne kompenzuje dodatočné výdavky, u ktorých ide o tzv. naturálne dávky, ktoré môžu prechádzať aj cez peňažnú úhradu (napríklad v prípade choroby). Po druhé, nahrádza stratu pracovného príjmu v dôsledku prerušenia alebo ukončenia pracovnej zmluvy. Ide o náhradný príjem alebo tzv. peňažné dávky (napríklad nemocenské dávky pri dočasnej pracovnej neschopnosti alebo materstvo).

Sociálna ochrana plní tri *hlavné funkcie*, ktorými je zabezpečenie minimálneho príjmu, poskytovanie zdravotnej starostlivosti a zabezpečenie sociálnych služieb. Úlohou sociálnej ochrany je zabezpečiť ľudí proti sociálnym rizikám a pomáhať znižovať chudobu. Má podporovať aktivitu a začlenenie a stratégie pre rast a vyšší počet lepších pracovných miest.

Konkrétny systém sociálnej ochrany v danej krajine je odrazom všeobecnej normatívnej koncepcie, ktorá vymedzuje sociálne ciele, ktoré sa majú dosiahnuť, ekonomické funkcie sociálnej ochrany a úlohy štátu.

Systém sociálnej ochrany na Slovensku

Slovenský systém sociálnej ochrany je rozdelený do štyroch častí – zdravotné poistenie a sociálne poistenie predstavujú dve hlavné vetvy, zvyšné dve sú štátna-sociálna podpora a sociálna pomoc.

1. Zdravotná starostlivosť

Problematika zdravotnej starostlivosti patrí do pôsobnosti ministerstva zdravotníctva. Systém povinného verejného zdravotného poistenia zahŕňa zdravotnú starostlivosť a služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti. Funguje prostredníctvom zdravotných poisťovní, väčšina občanov je poistená vo Všeobecnej zdravotnej poisťovni. Konkrétna zdravotná starostlivosť je zverená komunitným zdravotníckym centrámi, nemocniciam, poliklinikám, sanatóriám a kúpeľom, ktoré zabezpečujú zdravotnú

starostlivosť. Sociálny systém využíva zdravotnícku infraštruktúru vo verejnom a súkromnom vlastníctve.

2. Sociálne poistenie (ako poistenie sociálneho zabezpečenia)

Peňažné dávky sociálneho poistenia sú financované z príspevkov, táto oblasť patrí do kompetencie ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny. Sú prevažne poskytované prostredníctvom verejnoprávneho subjektu Sociálna poisťovňa, ktorá je zodpovedná za starobné poistenie, invalidné poistenie, nemocenské poistenie, úrazové poistenie, garančné poistenie a poistenie v nezamestnanosti a pokrývajú sa nimi rôzne sociálne udalosti ako napr. úmrtie, práceneschopnosť, tehotenstvo, materstvo, nezamestnanosť, pracovné úrazy a choroby z povolania. Dávky sú financované z bežných výnosov (distribučný systém). Sociálna poisťovňa disponuje regionálnymi pobočkami. Druhý pilier - starobné dôchodkové sporenie (financované prostredníctvom sporenia) vstúpil do platnosti v januári 2005 a je podporovaný šiestimi súkromnými dôchodkovými správcovskými spoločnosťami. Doplnkové dôchodkové poistenie (tretí pilier) je spravované súkromnými agentúrami.

3. Štátna sociálna podpora

Táto oblasť patrí do pôsobnosti i ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny a jednotlivé dávky štátnej sociálnej podpory sú poskytované prostredníctvom úradov práce, sociálnych vecí a rodiny.

4. Sociálna pomoc

Problematika sociálnej pomoci patrí do pôsobnosti ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny. Sociálna pomoc sa poskytuje osobám, ktoré sa nachádzajú z rôznych dôvodov v nepriaznivej sociálnej situácii to formou peňažných a vecných dávok. Sociálna pomoc je poskytovaná a zabezpečovaná úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny, obcami, vyššími územnými celkami a neverejnými poskytovateľmi.

Z tohto hľadiska je sociálne zabezpečenie podsystemom systému sociálnej ochrany, pričom ho tvoria tri piliere, a to sociálne poistenie, ~~štátna~~ štátna sociálna podpora a sociálna pomoc. Sociálne služby (vymedzené našou legislatívou) v podstate predstavujú formu poskytovania sociálnej pomoci. V rámci sociálneho zabezpečenia, ktoré predstavujú sociálnu ochranu v SR v užšom slova zmysle, sú sociálne služby, tak, ako ich vymedzuje slovenská legislatíva, súčasťou podsystemu sociálnej pomoci.

V kontexte vývoja vnímania významu *sociálnej investície ako spoločnej platformy pre rozvoj sociálnych modelov v EÚ* sú význam a úlohy sociálnych služieb chápané oveľa širšie ako je ich klasické vymedzenie (bližšie v časti 10.3.6).

ODPORÚČANIE PRE LEKTORA:

S cieľom aktivizovať účastníkov vzdelávania a posilňovať ich schopnosť aplikovať získané poznatky do praxe sociálnych služieb, zahrnúť na záver prezentovanej témy nasledujúce pracovné formáty:

1. *Otázky do diskusie,*

napríklad: Špecifické postavenie sociálnych služieb v systéme sociálnej ochrany.

2. *Tímové zadania;*
3. *Príklady dobrej praxe, ktoré môžu uviesť lektor aj účastníci vzdelávania;*
4. *Podľa úrovne a rozsahu vedomostí a potrieb účastníkov vzdelávania rozšíril, prípadne posilnil prezentáciu zameranú na témy: podrobná štruktúra a fungovanie slovenského systému sociálnej ochrany.*

10.2.1 Sociálne investičný prístup k sociálnej ochrane v podmienkach stratégie Európa 2020

Základná myšlienka zakladateľov sociálnych investícií vychádza z potreby vnímať sociálnu ochranu ako produktívny faktor. Inšpiráciou boli teórie investície do ľudského kapitálu. Vyzývajú k podpore politik, ktoré umožňujú zvyšovať tak kvalitu, ako aj kvantitu ľudského kapitálu. Pokiaľ ide o kvantitu, úlohou je zabezpečiť účasť čo najväčšieho počtu ľudí vo výrobnom procese, podpora pôrodnosti, rozvoj zamestnanosti žien a starších ľudí a zabrániť dlhodobému vylúčeniu určitých skupín z trhu práce. Pre zvýšenie kvality ľudského kapitálu je potrebné investovať do oblasti celoživotného vzdelávania a do zlepšenia kvality pracovných miest.

Sociálna investícia sa často prezentuje ako odpoveď na súčasné hospodárske a sociálne problémy. Z ekonomického hľadiska ide o definovanie novej koncepcie sociálnej ochrany, ktorá sa prispôsobuje podmienkam znalostnej ekonomiky, a líši sa od predchádzajúceho modelu spojeného s rozvojom masovej výroby. Tento nový model by mal spĺňať osobitné potreby ekonomiky s väčšou intenzitou zručností. Sociálne investície generujú súkromné aj verejné prínosy v strednodobom aj dlhodobom časovom horizonte.

- 24 -

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z [Európskeho sociálneho fondu](#) v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia.

Zo sociálneho hľadiska je potrebné zabezpečiť pokrytie nových rizík. Systémy sociálneho zabezpečenia začali vznikať koncom devätnásteho storočia a počas celého dvadsiateho storočia pokrývali riziká ako choroba, staroba, narodenie dieťaťa, pracovné úrazy a choroby z povolania a nezamestnanosť. Tieto riziká existujú do súčasnosti, ale nové riziká, akými sú nízka kvalifikácia, starostlivosť o deti, odkázanosť staršej generácie, jednorodičovské rodiny a medzigeneračný prenos chudoby, sú v súčasnej spoločnosti mimoriadne významné.

Paradigma sociálnej investície vychádza z toho, že silná ekonomika si vyžaduje silný sociálny štát. Výdavky na sociálnu ochranu pôsobia ako silné stabilizátory hospodárskej činnosti na makroúrovni, pretože konsolidujú efektívny dopyt počas recesie. Zo skúseností z prvého obdobia finančnej krízy v rokoch 2008-2010 vyplýva, že tento druh keynesiánskej politiky je stále funkčný. Vládne anticyklické rozpočty posilňujú väčšiu stabilitu hospodárskeho cyklu a zlepšenie sociálneho blahobytu, chránia ľudí pred tvrdými dopadmi prepadu v trhových ekonomikách. Základná minimálna príjmová ochrana redukuje chudobu a nerovnosti.

Chudoba a vysoká miera nerovností sú problémom pre každú ekonomiku, osobitne vtedy, keď sa prenáša medzi generáciami. Trvale vylučuje znevýhodnené skupiny z ekonomického pokroku, mrhá ľudským kapitálom, podkopáva sociálnu súdržnosť. Najvyššiemu riziku chudoby čelia deti, starší ľudia, slobodné ženy, osamelí rodičia, nízko kvalifikovaní, neaktívni ľudia v produktívnom veku, osoby so zdravotným postihnutím, ľudia žijúci na vidieku, prisťahovalci a etnické menšiny (špecificky Rómovia v mnohých európskych štátoch).

Verejné výdavky na sociálne politiky v priemere EÚ predstavujú viac ako 28 % HDP, pričom pokrývajú najmä dôchodky a zdravotníctvo (napríklad v EÚ predstavujú náklady na dôchodky dlhodobu v priemere viac ako 40 % hrubých nákladov na sociálne dávky). Problémy v udržateľnosti sociálnych rozpočtov vyvolávajú potrebu reforiem v národných sociálnych modeloch s cieľom zvýšiť efektívnosť a účinnosť vynakladaných sociálnych finančných zdrojov. Súčasne tieto reformy majú zabezpečiť udržateľnosť a primeranosť sociálnych politík a riešiť dopady demografických a spoločenských zmien.

Finančné zdroje pre sociálne politiky pochádzajú tiež z neverejných zdrojov – od jednotlivcov, rodín, mimovládnych organizácií najmä vo forme poskytovaných sociálnych služieb. Ďalším významným zdrojom, ktorý môže dopĺňať verejné zdroje je sociálne podnikanie. Európska komisia vyzýva členské štáty, aby vo väčšej miere podporovali sociálne podniky. Súkromný sektor by mal v budúcnosti tiež využívať sociálne investičný prístup v oblasti zdravého, bezpečného sociálneho a pracovného prostredia, v sociálnej

zodpovednosti podnikov, odbornej príprave na pracovisku, zariadeniach starostlivosti o deti v podnikoch, podpore zdravia a v pracoviskách prístupných a ústretových voči rodine.

Ciele Stratégie Európa 2020 možno naplniť len vtedy, ak sa prijímajú celoplošné opatrenia zamerané na riešenie problémov, s ktorými ľudia bojujú v rôznych štádiách života. Tieto opatrenia sa musia navzájom podporovať. Ide najmä o oblasť zamestnanosti, vzdelávania a chudoby. Proces reštrukturalizácie v ekonomikách členských štátov, ktoré majú byť základom pre budúci inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast a konkurencieschopnosť, ovplyvňujú politickú aj sociálnu oblasť. Zásadná metóda, na základe ktorej európska sociálna politika pôsobí voči sociálnym politikám, je otvorená metóda koordinácie.

Potreba reforiem v sociálnej oblasti sa z európskej úrovne zdôrazňuje dlhodobejšie. Reformy systémov zdravotnej starostlivosti by mali vo všeobecnosti napĺňať dva ciele, a to zabezpečenie prístupu ku kvalitnej zdravotnej starostlivosti a súčasne efektívnejšie využívanie verejných zdrojov. Hlavné trendy doposiaľ prebiehajúcich reforiem dôchodkových systémov sa týkajú posilnenia a väzieb medzi príspevkami a dávkami, zvýšenie zákonného a reálneho veku odchodu do dôchodku, zavedenia automatických prispôsobovacích mechanizmov, ktoré zohľadnia očakávanú dĺžku života a vývoj HDP a rozšíria úlohu samostatného dôchodkového poistenia. Komplexné reformy v oblasti sociálnej ochrany majú podporiť predĺženie pracovného života, zvýšenie stimulov k práci, poskytnutie lepších pracovných príležitostí pre ženy a mladých ľudí, zlepšenie účinnosti sociálnych transferov a pomocných systémov a zabezpečenie prístupu ku kvalitným službám. Stratégie aktívneho začleňovania musia kombinovať podporu príjmu, prístup na trh práce a sociálne služby, aby sa zabránilo dlhodobému vylúčeniu a dosiahlo efektívnejšie vynakladanie prostriedkov zo systémov sociálnej ochrany. To zahŕňa uľahčenie účasti na trhu práce pre všetkých občanov, predovšetkým žien a mladých, spojenie sociálnej podpory s aktivačnými opatreniami a prístupom k podporným službám, ako aj v prípade potreby zlepšenie dosahu a adekvátnosti sietí sociálneho zabezpečenia. Kľúčový význam má aj zabezpečenie udržateľného financovania sociálnych služieb vysokej kvality. Ciele Stratégie Európa 2020 možno naplniť len vtedy, ak sa prijímajú celoplošné nápravné opatrenia zamerané na riešenie problémov, s ktorými ľudia bojujú v rôznych štádiách života. Na prekonanie medzigeneračného prenosu chudoby je potrebné, aby sa členské štáty zamerali na opatrenia v oblasti zdravia a vzdelávania už v ranom veku dieťaťa, rozšírili dostupnosť kvalitnej detskej starostlivosti a podporných služieb, podporili účasť rodičov na pracovnom trhu a zaručili patričnú podporu príjmu rodín prostredníctvom kombinácie dobre navrhnutých cielených a všeobecných dávok. Politiky na riešenie najhorších pretrvávajúcich

foriem chudoby a sociálneho vylúčenia si vyžadujú kombináciu všeobecných a cielených prístupov. Osobitnú pozornosť je potrebné venovať prevencii a boju proti bezdomovectvu a vylúčeniu v oblasti bývania, riešeniu energetickej chudoby a finančnému vylúčeniu. Kľúčovým prvkom sociálnych politík musí byť podpora sociálneho začlenenia a boj proti diskriminácii.

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA A PRAMENE:

1. Portál Európskej komisie. Dostupné na internete:

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1063&langId=en>

2. Portál Eur-lex. Dostupné na internete:

<http://eur-lex.europa.eu/browse/summaries.html>

ODPORÚČANIE PRE LEKTORA:

S cieľom aktivizovať účastníkov vzdelávania a posilňovať ich schopnosť aplikovať získané poznatky do praxe sociálnych služieb, zahrnúť na záver prezentovanej témy nasledujúce pracovné formáty:

1. *Otázky do diskusie,*

Napríklad: Ktoré súčasné sociálne riziká nie sú dostatočne pokryté najmä s ohľadom na sociálne služby? Ktoré sociálne riziká môžu lepšie pokryť poskytnuté sociálne služby ako sociálne dávky?

2. *Tímové zadania;*

3. *Príklady dobrej praxe, ktoré môžu uviesť lektor aj účastníci vzdelávania;*

4. *Podľa úrovne a rozsahu vedomostí a potrieb účastníkov vzdelávania rozšíril, prípadne posilnil prezentáciu zameranú na témy: nezamestnanosť a jej dôsledky, medzigeneračná chudoba a potreba prevencie, opatrenia k zvýšeniu finančnej gramotnosti, potreba riešenia dlhodobej starostlivosti.*

10.3 Sociálne služby v kontexte sociálnej investície

Štát sociálnej investície nie je primárne založený na sociálnej spravodlivosti a rovnosti, ale zdôrazňuje najmä sociálnu inklúziu a exklúziu. V tomto modeli štátu je aktívna účasť na ekonomickom živote kľúčom k integrácii do spoločnosti, teda je funkciou sociálnej

integrácie do ekonomiky. Z tohto dôvodu je dôležitý aj princíp rovnosti šancí. Ponúka formu ekonomického občianstva na základe účasti na trhu. Exkludovaní nie sú využívaní, pretože im chýbajú potrebné kompetencie. Z tohto hľadiska úlohou sociálnej politiky je poskytovanie ochrany proti rizikám spojenými s trhovou ekonomikou. Predstavuje záchrannú sociálnu sieť pre kompetencie jednotlivcov, poskytuje jednotlivcom nástroje k zlepšeniu ich zamestnateľnosti.

Tento model prijal poňatie podnikateľského rizika ako šancu zlepšiť situáciu. Vzhľadom na to, že riziko je neustále prítomné, nie je možné vyhýbať sa mu. Občania sa majú naučiť zodpovedne brať na seba riziko, úlohou štátu je podporiť rozvoj podnikateľskej kultúry ponúkajúcej ochranu pri odhade rizika. Rekonfigurácia sociálnej politiky zameraná na deti nie je motivovaná len demografickými tendenciami. Spoločenské poznanie, ktoré podporuje túto novú politiku, vychádza predovšetkým z prístupov psychológov, odborníkov v oblasti zdravia, sociológov a pod. Kvalitné investície do detí smerujú do vzdelávania a výchovy, podporujú rozvoj budúcich občanov, ktorí budú zdraví, angažovaní a výkonní. Pomoc malým deťom je investíciou do silnejšej spoločnosti a ekonomiky. Súčasne sú však potrebné výdavky štátu na opatrenia vo forme pomoci pre tých, ktorých nová znalostná ekonomika vytláča na okraj spoločnosti.

Štát sociálnej investície na rozdiel od sociálneho štátu nie je založený na logike sociálnej spravodlivosti, ale sociálneho začlenenía. Ide o poňatie sociálneho štátu, ktorého občania sú viac či menej schopní vyrovnáť sa s rizikami znalostnej ekonomiky. Ponúka investovanie do detí, aby sa pripravili na budúcnosť a vstup do znalostnej ekonomiky. V tejto súvislosti teda sociálna záchranná sieť sociálneho štátu je primárne určená pre marginalizovaných chudobných. Sociálna politika pôvodného sociálneho štátu sa zameriavala na občana, pracovníka, zo strednej triedy, v ktorej bola sociálna súdržnosť postavená na povojnovom modeli. Nový prístup je založený na paradigme sociálne investičného modelu, ktorý kladie väčší dôraz na znaky, ktoré odlišujú jednotlivca v spoločnosti. Dnes sa potvrdzujú sociálne rozdiely a identity zanedbávané v minulosti. Nový prístup vníma aj logiku diferenciacie a individualizácie, ktorá by mu mala umožniť lepšie sa prispôbiť novej demokratickej spoločenskej realite. Uskutočniť zmeny a reštrukturalizovať sociálny štát je potrebné teraz, ale výsledky sociálnej investície sa prejaví až v budúcnosti. V tejto chvíli veľká časť občanov môže preto pociťovať veľkú mieru neistoty. Konkrétny model štátu sociálnej investície sa bude formovať v budúcnosti. Prístup sociálnej investície predstavuje novú legitimitu sociálneho štátu. Bude mať nepochybne aj určité črty neoliberalizmu, aj vzhľadom na to, že sociálna činnosť je úzko naviazaná na ciele hospodárskej politiky.

Z finančného aspektu sú sociálne politiky konfrontované s ekonomickou krízou, a najmä s rýchlym rastom výdavkov. Hranice sociálnych výdavkov sa znižujú v dôsledku úrovne sociálneho dlhu, starnutia populácie a medicínskeho technologického pokroku, čo výrazne zvyšuje celkové náklady na pokrytie rizika staroby, choroby a odkázanosti. Vo všeobecnejšom rovine nedostatočne pokryté potreby (deti, postihnutie) a nový dopyt (zladovanie rodinného a pracovného života, zabezpečenie profesijných dráh, dopyt po kvalifikáciách a rekvalifikáciách) sú predmetom nových očakávaní. Európska myšlienka sociálneho investovania posúva sociálne politiky smerom k väčšej citlivosti voči rodinám, ženám, mladým ľuďom a deťom.

Sociálny kapitál v rozvinutých štátoch upadol. Individuálne zvyky a postoje sa stali menej viditeľnými, ale nie menej dôležitými a činnosti, ktoré nás spájali, nás začali postupne rozdeľovať. Tieto procesy samé o sebe dokazujú redukcii dôvery a spolupráce. Ľudia sú opatrnejší voči každému ako nikdy predtým, obávajú sa nebezpečenstva. Pokles sociálneho kapitálu sa prejavuje v poklese volebnej účasti, narastaní kriminality, nevychovanosti, znížení charitatívnej činnosti či dobrovoľnej práce. Ľudia sú spájaní cez rôzne typy formálnych a neformálnych združení, ktoré napomáhajú občianskemu a ekonomickému zdraviu. Sociálny kapitál je tmelom, ktorý spája spoločnosť a jednotlivé spoločenstvá.

Jednou z hlavných ciest potrebných reforiem sú sociálne investície, to znamená koncentrácia prostriedkov na mládež a deti. Európske systémy sociálnej ochrany, aj s ohľadom na ich rozdiely, sú konštruované nie s cieľom predchádzať sociálnym problémom, ale prihliadajú viac na koncentráciu nákladov spojených s ich dôsledkami. Tieto reformy smerujú k sociálnemu štátu zameranému na ľudský kapitál, mládež a deti.

Koncept sociálnej investície pripúšťa rôzne typy prínosov plynúcich zo sociálnej politiky. Po prvé, najmä pre znevýhodnené deti sa zameriava na čo najrýchlejší zásah s cieľom realizovať cieľ rovnosti šancí. Po druhé, rozvíjaním rôznych spôsobov kvalitnej starostlivosti pre všetkých umožňuje rodinám uskutočniť ich profesijné investičné prania a želania detí. Štát sociálnej investície chce byť priaznivý voči demografickému vývoju. Po tretie, investície do malých detí a mládeže sú priaznivé voči rodovej rovnosti, pretože umožňuje emancipáciu a nezávislosť žien. Štvrtý pozitívny očakávaný prínos sociálnej investície je viac pracovných miest v ekonomike podporujúcej osobné služby (osobitne služby pre malé deti).

Princíp verejnej služby by sa nemal organicky spájať s agentúrami, úradmi a úradníkmi verejnej správy. Týka sa, z funkčného európskeho hľadiska mobilizácie, investovania a organizovania na základe cieľov a pod kontrolou verejnej moci a podpory verejných

služieb. V obsahu rodinnej politiky, a všeobecnejšie organizácie sociálnej ochrany, štát sociálnej investície by mal smerovať najmä k obnove rovnosti schopností ľudí, pri poskytovaní možností každému disponovať základmi svojej autonómie.

10.3.1 Rámce politiky Európskej komisie pre sociálne investovanie

Európska komisia vymedzuje sociálnu investíciu ako investíciu do ľudí. Predstavuje politiky, ktoré majú posilniť zručnosti a schopnosti ľudí a podporovať ich, aby plne sa podieľali na zamestnanosti a spoločenskom živote. Medzi kľúčové oblasti politik patria vzdelávanie, kvalitná starostlivosť o deti, zdravotná starostlivosť, školenie a výcvik, pomoc pri hľadaní zamestnania a rehabilitácia.

Európska komisia prijala tzv. balíček opatrení sociálnych investícií, ktorý:

- dáva jednotlivým krajinám usmernenia na účinnejšie a efektívnejšie využitie svojich sociálnych rozpočtov tak, aby sa zabezpečila primeraná a udržateľná sociálna ochrana,
- usiluje o posilnenie existujúcich a budúcich schopností ľudí a zlepšuje ich možnosti zapojiť sa do spoločnosti a na trh práce,
- zameriava sa na integrované balíčky výhod a služieb, ktoré pomáhajú ľuďom počas celého ich života a na dosiahnutie trvalých pozitívnych sociálnych výsledkov,
- zdôrazňuje, že prevencia je viac ako liečba, cez znižovanie potreby sociálnych príspevkov. To potom znamená, že ak ľudia budú potrebovať podporu, spoločnosť bude mať zdroje na pomoc.
- vyzýva na investovanie do detí a mladých ľudí, aby zvýšili svoje životné príležitosti.

Tento balíček opatrení sa zameriava najmä na nasledujúcich príjemcov:

- deti a mládež, u ktorých je možné včasnou podporou zastaviť prenos nerovnosti z jednej generácie na druhú a bojovať proti závažným problémom nezamestnanosti mladých ľudí;
- uchádzači o zamestnanie, ktorým integrovaný prístup môže pomôcť nájsť prácu, napríklad cez rozvoj zručnosti;
- ženy, ktorým ponúka viac príležitostí, lepší prístup na trh práce, a tým aj lepšiu sociálnu ochranu, vrátane dôchodku;

- 30 -

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z [Európskeho sociálneho fondu](#) v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia.

- starší ľudia, ktorým ponúka viac príležitostí k aktívnej účasti v spoločnosti a hospodárstve;
- osoby so zdravotným postihnutím, ktorým umožňuje posilniť ich samostatnosť a prispôsobenie pracoviska;
- ľudia bez domova, ktorým pomáha začleniť sa do spoločnosti a do pracovného procesu;
- zamestnávateľia, ktorým prináša benefity s kvalitnejšou pracovnou silou, s väčšími zručnosťami a lepším zdravím;
- celá spoločnosť prostredníctvom vyššej produktivity, vyššej miery zamestnanosti, zlepšenia zdravia, väčšieho sociálneho začlenenia, väčšou prosperitou a vyššou kvalitou života pre všetkých.

Z tohto pohľadu sa z úrovne EÚ venuje pozornosť najmä problémom, akými sú aktívna sociálna inklúzia, sociálna inovácia, investície do detí, bezdomovectvo, chudoba a sociálna exklúzia, aktívne starnutie a sociálne služby všeobecného záujmu.

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA A PRAMENE:

Portál Európskej komisie. Dostupné na internete:

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1044&langId=en>

ODPORÚČANIE PRE LEKTORA:

S cieľom aktivizovať účastníkov vzdelávania a posilňovať ich schopnosť aplikovať získané poznatky do praxe sociálnych služieb, zahrnúť na záver prezentovanej témy nasledujúce pracovné formáty:

1. *Otázky do diskusie,*

Napríklad: Uvažovať o otázkach sociálnych investícií v súčasnej sociálnej politike na Slovensku a v regionálnom rozmere.

2. *Tímové zadania;*

3. *Príklady dobrej praxe, ktoré môžu uviesť lektor aj účastníci vzdelávania;*

4. *Podľa úrovne a rozsahu vedomostí a potrieb účastníkov vzdelávania rozšíril, prípadne posilnil prezentáciu zameranú na témy: nové sociálne riziká (napr.*

- 31 -

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z [Európskeho sociálneho fondu](#) v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia.

problémy so závislosťou seniorov a rodičov s malými deťmi a adekvátne sociálne služby), ale aj nové príležitosti (napr. strieborná ekonomika, príjem z úhrad za poskytované služby).

10.3.2 Aktívna sociálna inklúzia

Definícia Európskej komisie pre sociálnu investíciu v oblasti aktívnej sociálnej inklúzie: Aktívna sociálna inklúzia spočíva na umožnení každému občanovi, vrátane tých najviac znevýhodnených, plne sa zapojiť do spoločnosti, najmä cez vykonávanie práce.

Pre dosiahnutie tohto cieľa sú potrebné nasledujúce opatrenia:

- podpora primeraných príjmov, rovnako ako podpora pre nájdenie zamestnania, napríklad zavedením vzťahu medzi dávkami poskytnutými neaktívnym a aktívnym občanom na trhu práce, a pomocou osobám pri získaní dávok, na ktoré majú nárok,
- trhy práce otvorené pre všetkých, po opatreniach zameraných na uľahčenie vstupu na trh práce, na boj proti chudobe pracujúcich a na vyhýbanie sa začarovanému kruhu chudoby a prekážok k práci,
- prístup ku kvalitným službám, ktoré pomáhajú občanom aktívne sa zapojiť do spoločnosti, a to najmä pre návrat na trh práce.

Aktívne začleňovanie sa zameriava na riešenie rôznych problémov (ciele), akými sú chudoba, sociálne vylúčenie, chudobní pracujúci, segmentácia trhu práce, dlhodobá nezamestnanosť, nerovnosti medzi mužmi a ženami. Opatrenia politik na podporu sociálnych investícií zdôrazňujú význam služieb pre mobilizáciu a podporných služieb, akými sú podpora pri školeniach a hľadaní práce, energetická inklúzia, primeraná podpora príjmu (založený na referenčných rozpočtoch, ak je to vhodné).

Balíček zdôrazňuje, že je potrebné znižovanie administratívnej záťaže a zjednodušenie systému dávok.

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA A PRAMENE:

1. Portál Európskej komisie. Dostupné na internete:

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1059&langId=en>

2. Portál Európskej komisie. Dostupné na internete:

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1092&langId=en>

3. Portál Európskej komisie. Dostupné na internete:

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1092&intPageId=2312&langId=en>

ODPORÚČANIE PRE LEKTORA:

S cieľom aktivizovať účastníkov vzdelávania a posilňovať ich schopnosť aplikovať získané poznatky do praxe sociálnych služieb, zahrnúť na záver prezentovanej témy nasledujúce pracovné formáty:

1. *Otázky do diskusie,*

napríklad: Uvažovať o problematike aktívnej sociálnej inklúzie v podmienkach Slovenska a jej regionálnom rozmere.

2. *Tímové zadania;*

3. *Príklady dobrej praxe, ktoré môžu uviesť lektor aj účastníci vzdelávania.*

10.3.3 Sociálna inovácia

Európska komisia definuje sociálnu investíciu v oblasti sociálnej inovácie nasledujúcim spôsobom: Sociálna inovácia spočíva v rozvoji nových projektov, služieb a obchodných modelov, aby bolo možné lepšie reagovať na sociálne otázky. Občania a partneri zo súkromného sektora, vrátane občianskej spoločnosti, sú vyzývaní, aby prispeli k zlepšeniu sociálnych služieb.

Sociálna inovácia je súčasťou stratégie sociálnych investícií EÚ. Musí byť začlenená do rozvoja politiky a spojená s prioritami v sociálnej oblasti (napríklad vykonávanie odporúčaní pre jednotlivé štáty vrátane využitia Európskeho sociálneho fondu).

Experimentovanie sociálnej politiky testuje účinnosť inovačných politik tým, že zhromažďuje údaje o ich skutočnom vplyve na obyvateľstvo. Tieto tzv. experimenty poskytujú inovatívne odpovede na sociálne potreby, intervenujú v malom meradle, aby posúdili vplyv na prostredie, prebiehajú v podmienkach umožňujúcich meranie tohto vplyvu, môžu byť rozvíjané vo väčšom meradle, ak sa dosiahnu presvedčivé výsledky.

Sociálne inovácie majú ústrednú úlohu pri riešení niektorých zásadných otázok, akými sú :

- Ako efektívne riešiť sociálne problémy v súvislosti s fiškálnymi úsporami?

- 33 -

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z [Európskeho sociálneho fondu](#) v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia.

- Čo možno považovať za strategické sociálne investície a ako môžu byť podporované sociálnou politikou?
- Ako podporiť kontinuálne vzdelávanie s cieľom zabezpečiť každému zodpovedajúci príjem v podmienkach neustálych zmien v ekonomike a spoločnosti?
- Ako môžu inovačné partnerstvá priniesť súkromné a mimovládne zdroje pre doplnenie verejného financovania?

Členské štáty EÚ musia vytvoriť právne prostredie, ktoré umožňuje a podporuje sociálnu inováciu a sociálnu ekonomiku, a zároveň im poskytuje dostatočnú finančnú podporu. Vnútroštátne orgány môžu pomôcť pri rozvoji sociálnych podnikov v súvislosti s poskytovaním sociálnych dávok a môžu tiež podporovať sociálnu zodpovednosť podnikov. Úlohou Európskej komisie je poskytnúť návod na využívanie inovatívnych sociálnych politík pri vykonávaní konkrétnych odporúčaní pre jednotlivé krajiny a využívanie štrukturálnych fondov a európske investície na podporu sociálnych inovácií.

Európsky kontext sociálnej inovácie:

- Social Innovation Guide 2013
- Program pre zamestnanosť a sociálne inovácie (Easi)
- Program PROGRESS na financovanie experimentálnej sociálnej politiky.
- Podrobné zoznamy financovaných projektov sú dostupné na internete:
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1022&langId=en>
 - a. Experimentovanie sociálnych politík v rámci programu PROGRESS v roku 2013
 - b. Experimentovanie sociálnych politík v rámci programu PROGRESS v roku 2012
 - c. Experimentovanie sociálnych politík v rámci programu PROGRESS v roku 2011
 - d. Experimentovanie sociálnych politík v rámci programu PROGRESS 2010
 - e. Experimentovanie sociálnych politík v rámci programu PROGRESS v roku 2009

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA A PRAMENE:

1. Portál Európskej komisie. Dostupné na internete:
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1022&langId=en>

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z [Európskeho sociálneho fondu](#) v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia.

2. Portál Európskej komisie. Dostupné na internete:
http://ec.europa.eu/regional_policy/newsroom/detail.cfm?id=597
3. Portál Európskej komisie. Dostupné na internete:
http://ec.europa.eu/regional_policy/newsroom/detail.cfm?id=597
4. Portál Európskej komisie. Dostupné na internete:
<http://ec.europa.eu/social/keyDocuments.jsp?advSearchKey=socpolinnov&mode=advancedSubmit&langId=en&search.x=0&search.y=0>

ODPORÚČANIE PRE LEKTORA:

S cieľom aktivizovať účastníkov vzdelávania a posilňovať ich schopnosť aplikovať získané poznatky do praxe sociálnych služieb, zahrnúť na záver prezentovanej témy nasledujúce pracovné formáty:

1. *Otázky do diskusie,*

napríklad: Akými cestami môžu inovačné partnerstvá priniesť súkromné a mimovládne zdroje pre doplnenie verejného financovania sociálnych služieb.

2. *Tímové zadania;*
3. *Príklady dobrej praxe, ktoré môžu uviesť lektor aj účastníci vzdelávania.*

10.3.4 Investície do detí

Investície do starostlivosti o deti v ranom detstve umožňujú vplyv tak na kvantitu ľudského kapitálu, ako aj jeho kvalitu. Budú mať kvantitatívny vplyv cez podporu zamestnanosti žien, pôrodnosti a ovplyvnia kvalitu budúcej pracovnej sily. Na prelomenie medzigeneračného prenosu chudoby a zabezpečenie príležitostí pre všetkých sú dôležité opatrenia podporujúce rodiny a deti. Dôležité je posilnenie oblasti zdravotnej starostlivosti a vzdelávania v ranom detstve, ale aj zabezpečenie správnej rovnováhy medzi prácou a súkromným životom a podpora účasti na trhu práce. Dostupnosť a vysoká kvalita starostlivosti o deti a primeraná podpora príjmov rodiny sú základnými nástrojmi pre dosiahnutie týchto cieľov.

Smery, prostredníctvom ktorých vzdelávanie a starostlivosť o malé deti má kvalitatívne dopady na ľudský kapitál, spočívajú najmä v tom, že sú dôležitým základom pre úspešné celoživotného učenie sa, sociálnu integráciu, osobný rozvoj a zamestnateľnosť. Nedostatočnú starostlivosť nie je možné vyvážiť opatreniami v neskoršom veku. Skúsenosti

- 35 -

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z [Európskeho sociálneho fondu](#) v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia.

detí nadobudnuté v ich najútlejšom veku vytvárajú základ pre všetko neskoršie učenie. Ak sa v ranom veku položia pevné základy, učenie v neskoršom veku je účinnejšie a je väčšia pravdepodobnosť, že bude pokračovať celý život, pričom sa bude znižovať riziko predčasného ukončenia školskej dochádzky, zvyšovať spravodlivosť výsledkov dosiahnutých pri vzdelávaní a znižovať náklady spoločnosti, pokiaľ ide o stratu talentov a verejné výdavky na sociálny a zdravotný systém a dokonca i systém súdnictva. Tieto prínosy majú charakter tak sociálny, ako aj ekonomický.

Verejná politika zameraná na investovanie do malých detí je najefektívnejšou aj najspravodlivejšou politikou. Z hľadiska životného cyklu je návratnosť verejných investícií do ľudského kapitálu najvyššia vo veľmi ranom veku a znižuje sa počas celého životného cyklu. Účasť detí zo sociálne znevýhodneného prostredia môže podporiť dosiahnutie vynikajúcich výsledkov vzdelávania pokiaľ ide o výsledky testov, udržanie dobrých známok a maturitu, a rovnako aj zníženie kriminality a delikvencie. Mnohé psychologické štúdie z Francúzska, zo Švédska a z Veľkej Británie naznačujú, že účasť na vysoko kvalitnom vzdelávaní v ranom detstve a programy starostlivosti sú pozitívne spojené s kognitívnym, sociálnym a emocionálnym vývojom detí, ich školskou zrelosťou a školským výkonom, najmä u detí zo sociálne znevýhodneného prostredia.

Na Európskej rade v Barcelone v roku 2002 sa členské štáty dohodli na celi poskytnúť do roku 2010 celodenné miesta v zariadeniach formálnej starostlivosti o deti pre minimálne 90 % detí vo veku od troch rokov do veku povinnej školskej dochádzky a pre minimálne 33 % detí vo veku do troch rokov. V roku 2009 ministri vzdelávania posilnili tento prístup stanovením novej európskej cieľovej hodnoty tak, aby sa na vzdelávaní a starostlivosti v ranom detstve do roku 2020 zúčastňovalo 95 % detí vo veku od 4 rokov do veku začiatku ich povinnej školskej dochádzky.

Definícia Európskej komisie pre sociálnu investíciu do detí: Deti, ktoré vyrastajú v chudobe, sú väčšmi vystavené sociálnemu vylúčeniu a zdravotným problémom v budúcnosti, a tiež majú menšie šance dosiahnuť svoj plný potenciál v dospelosti. Prelomiť cyklus nerovnosti v ranej fáze, a investovať do detí využívaním preventívneho prístupu pomáha znížiť riziko chudoby a sociálneho vylúčenia. Okrem toho, pre zabezpečenie dôstojného života pre deti je potrebné pomôcť im plne realizovať ich potenciál prostredníctvom integrovaného prístupu, ktoré im poskytne čo najlepšie podmienky vo vzdelaní a zdraví.

Je nevyhnutné viac v prospech detí posilniť preventívne opatrenia, aby sa zamerali na tieto nedostatky:

- opatrenia odrádzajúce rodičov od práce,
- poskytovanie neúčinných alebo neprimeraných rodinných prídavkov;
- nedostatočný prístup ku kvalitným službám.

Opatrenia sociálnej politiky cez investície v ranom detstve umožňujú prelomiť začarovaný kruh nerovnosti a prijímať preventívne prístupy. Umožňujú podporovať nasledujúce riešenia:

- uľahčiť prístup rodičov na trh práce, kde treba podporovať finančnú atraktívnosť práce,
- zlepšiť dostupnosť služieb starostlivosti a vzdelávania v ranom detstve,
- poskytnúť podporu primeraného príjmu, napríklad rodinné prídavky, ktoré by mali mať prerozdelenovacia funkciu medzi rôznymi príjmovými skupinami, pričom sa rodič vyhne pasci nečinnosti a stigmatizácii;
- zlepšiť prístup ku kvalitným službám, ktoré sú nevyhnutné pre budúcnosť detí: Podpora prístupu k službám starostlivosti a vzdelávania, vrátane pre deti do troch rokov, odstránenie školskej segregácie a zlepšiť prístup k sociálnym službám, zdravotnej starostlivosti a bývaní;
- povzbudiť deti k účasti na mimoškolských aktivitách, kde sú dôležité služby a rozhodovanie týkajúce sa sociálnych služieb, vzdelávanie a ďalších modelov starostlivosti.

Európska komisia podporuje tieto politiky v členských štátoch prostredníctvom viacerých európskych finančných nástrojov a opatrení:

- monitorovanie kľúčových politik prostredníctvom stratégie Európa 2020 a jej európskeho semestra;
- využívanie fondov EÚ, akými sú Európsky sociálny fond, nový Európsky fond pre pomoc chudobným, na investovanie do detstva;
- identifikovať a šíriť inovatívne postupy prostredníctvom európskej platformy pre investície do detstva (EPIC);
- testovať účinnosť podmienených peňažných prevodov a ich vplyv na deti prostredníctvom výskumu financovaného z programu PROGRESS.

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA A PRAMENE:

1. Portál Európskej komisie. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1060&langId=en>
2. Portál Európskej komisie. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/esf/home.jsp?langId=sk>
3. Portál Európskej únie. Dostupné na internete: http://europa.eu/epic/index_en.htm
4. Portál Európskej komisie. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=sk&catId=327>
5. Portál Európskej komisie. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=1704&furtherNews=yes>
6. Portál Európskej únie. Dostupné na internete: <http://europa.eu/epic/>
7. Portál Európskej komisie. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/europe2020/index_sk.htm

ODPORÚČANIE PRE LEKTORA:

S cieľom aktivizovať účastníkov vzdelávania a posilňovať ich schopnosť aplikovať získané poznatky do praxe sociálnych služieb, zahrnúť na záver prezentovanej témy nasledujúce pracovné formáty:

1. *Otázky do diskusie,*

napríklad: Uvažovať o jednotlivých nástrojoch, ktoré využíva sociálna politika na Slovensku na investovanie do detí.

2. *Tímové zadania;*
3. *Príklady dobrej praxe, ktoré môžu uviesť lektor aj účastníci vzdelávania.*

10.3.5 Bezdomovectvo

Európska komisia definuje oblasť bezdomovectva nasledujúcim spôsobom: Byť bez domova neznamená len musieť spať na ulici; za bezdomovcovom sa tiež považujú tí, ktorí sú nútení žiť v dočasnom bývaní alebo bývať v nezdravých či zlých podmienkach. Najčastejšie príčiny,

ktoré môžu viesť ľudí, aby sa stal bezdomovcami, sú nezamestnanosť a chudoba, migrácia, staroba, zdravotné problémy, rozpad vzťahu, nedostatok dostupného bývania na prenájom a na predaj, nedostatok podpory pre ľudí, ktorí prichádzajú zo strediska starostlivosti, nemocnice, väzenia alebo inej verejnej inštitúcie.

Ľudia bez domova sa môžu dožívať nižšieho veku, mať zdravotné problémy, stretávať sa s diskrimináciou, izoláciou a nedostatkom prístupu k základným verejným dávkam a službám.

Európska únia sa vo všeobecnosti stretáva s viacerými vážnymi problémami:

- Kríza zhoršila situáciu v tejto oblasti, pretože podiel ľudí bez domova sa v poslednej dobe vzrástol vo väčšine Európy.
- Profil populácie bezdomovcov sa zmenil, a dnes zahŕňa viac mladých ľudí, detí, migrantov, Rómov a ďalších znevýhodnených menšín a žien a rodín.
- Vznikajú vysoké sociálne náklady, ak neexistujú opatrenia proti fenoménu bezdomovectva (najmä v rezortoch zdravotníctva a spravodlivosti).

Zodpovednosť za boj proti bezdomovectvu sú zodpovedné členské štáty. Balíček opatrení v oblasti sociálnych investícií Únie ich nabáda, aby prijímať dlhodobé integrované stratégie, ktoré sa zameriavajú na bývanie, s cieľom bojovať proti fenoménu bezdomovectva na národnej, regionálnej a miestnej úrovni a uskutočňovali účinné politiky, aby sa zabránilo vystáhovaniu.

Účinnosť stratégií boja proti javu bezdomovectva je založená najmä na prevencii a včasnej intervencii, poskytovaní kvalitných služieb pre osoby bez prístrešia.

EÚ môže podporiť opatrenia prijaté členskými štátmi, okrem iného prostredníctvom financovania z Európskeho sociálneho fondu, Európskeho fondu regionálneho rozvoja a Európskeho fondu pre podporu chudobným.

Politiky EÚ, ktoré môžu prispieť k boju proti zložitým príčinám bezdomovectva, sú tie, ktoré súvisia so sociálnym začleňovaním, regionálnym rozvojom, migráciou, finančnou reguláciou, zdravím a ľudskými právami.

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA A PRAMENE:

1. Portál Európskej komisie. Dostupné na internete:

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1061&langId=en>

2. Portál FEANTSA. Dostupné na internete:

<http://www.feantsa.org/spip.php?article120&lang=en>

3. Portál Európskej komisie. Dostupné na internete:

http://ec.europa.eu/regional_policy/thefunds/regional/index_fr.cfm

4. Portál Európskej komisie. Dostupné na internete:

<http://ec.europa.eu/esf/home.jsp?langId=sk>

5. Portál Európskej komisie. Dostupné na internete:

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1089&langId=sk>

6. Portál Eur-lex. Dostupné na internete:

http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/ALL/;ELX_SESSIONID=vb8wJPslH2X0VxqJnLYsyVh7jG9m9Tnh2ghyVYJ337SyC1qRTFHg!-236850151?uri=CELEX:52013SC0042

ODPORÚČANIE PRE LEKTORA:

S cieľom aktivizovať účastníkov vzdelávania a posilňovať ich schopnosť aplikovať získané poznatky do praxe sociálnych služieb, zahrnúť na záver prezentovanej témy nasledujúce pracovné formáty:

1. *Otázky do diskusie,*

napríklad: Aký je profil bezdomovectva v súčasnosti na Slovensku a aký je potenciál sociálnych služieb pri jeho riešení?

2. *Tímové zadania;*

3. *Príklady dobrej praxe, ktoré môžu uviesť lektor aj účastníci vzdelávania.*

10.3.6 Sociálne služby všeobecného záujmu

Sociálne služby všeobecného záujmu zohrávajú kľúčovú úlohu pri zlepšovaní kvality života a prístupu k sociálnej ochrane. Patrí sem sociálne zabezpečenie, zamestnanosť a služby

spojené so školením, sociálne bývanie, starostlivosť o deti, dlhodobá starostlivosť, sociálne asistenčné služby. Tieto služby sú nevyhnutné pre základné ciele EÚ, ako je sociálna súdržnosť, hospodárska a územná súdržnosť, vysoká úroveň zamestnanosti, sociálne začleňovanie a hospodársky rast. EÚ podporuje spoluprácu a výmenu osvedčených postupov medzi krajinami EÚ, s cieľom zlepšiť kvalitu sociálnych služieb, a poskytuje finančnú podporu pre ich rozvoj a modernizáciu, napríklad vďaka Európskemu sociálnemu fondu.

V priebehu posledných rokov prebiehala diskusia o situácii v oblasti sociálnych služieb. Sociálne služby môžu mať v závislosti od príslušnej činnosti ekonomickú aj neekonomickú povahu. Zatiaľ nie sú definované, ale v oznámení Komisie z roku 2007 boli vymedzené dva druhy sociálnych služieb všeobecného záujmu:

1. zákonné a doplnkové systémy sociálneho zabezpečenia, ktoré sú organizované rôznym spôsobom (vzájomné a podnikové systémy) a pokrývajú hlavné životné riziká, napríklad v súvislosti so zdravím, vekom, pracovnými úrazmi, nezamestnanosťou, dôchodkom a invaliditou,
2. iné služby poskytované priamo jednotlivcovi, ako napr. služby sociálnej pomoci, služby v oblasti zamestnanosti a odbornej prípravy, sociálne bývanie a dlhodobá starostlivosť. Tieto služby sa obvykle organizujú na miestnej úrovni a vo veľkej miere sa musia financovať z verejných zdrojov.

Funkcie a organizácia sociálnych služieb sú veľmi rozdielne. Sú dôležité pri plnení základných cieľov EÚ, akými sú zabezpečovanie sociálnej, ekonomickej a územnej súdržnosti, vysoká úroveň zamestnanosti, sociálne začlenenie a ekonomický rast, ako aj ich úzke prepojenie s miestnou situáciou. Vo všetkých týchto službách prebieha dôležitý proces modernizácie, aby mohli lepšie reagovať na nové výzvy, ako sú meniace sa potreby európskych občanov a dôsledky starnutia obyvateľov v čase nepriaznivej finančnej situácie. Výsledkom tohto procesu sú často hlboké zmeny v spôsobe organizácie, poskytovania a financovania týchto služieb vrátane vzniku nových oblastí činností služieb a väčší presun právomocí na miestnu úroveň.

Ciele a zásady organizácie sociálnych služieb

Sociálne služby majú často dosiahnuť viac osobitných cieľov:

- sú to služby zamerané na jednotlivcov, ktorých zmyslom je uspokojiť základné ľudské potreby, najmä potreby používateľov tejto služby v ohrozenom postavení; poskytujú

ochranu tak pred všeobecnými, ako aj špecifickými životnými rizikami a pomáhajú pri osobných problémoch alebo krízach; poskytujú sa aj rodinám v súvislosti s meniacim sa modelom rodiny, podporujú úlohu rodiny pri starostlivosti o ich mladších a starších členov, ako aj o osoby so zdravotným postihnutím, a vyrovnávajú prípadné nedostatky v rodinách; sú kľúčovým nástrojom ochrany základných ľudských práv a ľudskej dôstojnosti;

- zohrávajú preventívnu úlohu a úlohu pri dosahovaní sociálnej súdržnosti, ktoré sú zamerané na všetkých občanov bez ohľadu na ich majetok či príjem;
- prispievajú k nediskriminácii, rodovej rovnosti, ochrane ľudského zdravia, zlepšovaniu životnej úrovne a kvality života a k zabezpečeniu rovnakých príležitostí pre všetkých, čím zvyšujú schopnosť jednotlivcov plnohodnotne sa zaradiť do spoločnosti.

Tieto ciele sa odrážajú v spôsobe organizácie, poskytovania a financovania týchto služieb.

Úlohou Európskej komisie v súlade s prístupom Parlamentu je konsolidácia rámca EÚ pre služby všeobecného záujmu vrátane zdravotných a sociálnych služieb a ponúkajú konkrétne riešenia:

- v oblasti sociálnych služieb rozvoj stratégie na podporu kvality sociálnych služieb v celej EÚ,
- v oblasti zdravotníckych služieb návrhy na stanovenie rámca na bezpečné, kvalitné a účinné zdravotnícke služby

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA A PRAMENE:

1. Portál Európskej komisie. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=794&langId=en>
2. Portál Eur-lex. Dostupné na internete: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52008SC2179>

ODPORÚČANIE PRE LEKTORA:

S cieľom aktivizovať účastníkov vzdelávania a posilňovať ich schopnosť aplikovať získané poznatky do praxe sociálnych služieb, zahrnúť na záver prezentovanej témy nasledujúce pracovné formáty:

1. *Otázky do diskusie,*

napríklad: Tento pohľad na sociálne služby v podstate vychádza z celospoločenských prínosov verejných sociálnych a zahŕňa výrazne širšiu oblasť sociálnej politiky v porovnaní s legislatívnymi rámcami sociálnych služieb na Slovensku. Z takéhoto aspektu uvažujeme o sociálnych službách všeobecného záujmu u nás a ich perspektíve.

2. *Tímové zadania;*

3. *Príklady dobrej praxe, ktoré môžu uviesť lektor aj účastníci vzdelávania.*

10.3.7 Integrované poskytovanie sociálnych služieb ako sociálna investícia

Tzv. balíček sociálnych investícií zdôrazňuje, že sociálne služby zohrávajú kľúčovú úlohu pri zabezpečovaní efektívnej a účinnej sociálnej ochrany. Sociálne služby sú inteligentné a udržateľné investície, pretože nielen pomáhajú ľuďom, ale majú aj preventívnu a aktivačnú funkciu, ak sú dobre navrhnuté. Balíček zdôrazňuje najmä kľúčovú úlohu kvalitných integrovaných a personalizovaných služieb v rozvoji zručností a schopností ľudí, pri zlepšovaní ich možnosti a poskytovaní pomoci, aby zvyšovali svoj potenciál počas ich celého životného cyklu.

Sociálne služby sú zásadné pre prístup sociálnej investície a pre systémy sociálnej ochrany, pretože spolu s prínosmi pokrývajú rôzne typy rizík, s ktorými sa jednotlivec môže stretnúť počas svojho životného cyklu. Preto by komplementárnosť a väzby medzi dávkami a službami mali byť posilňované s cieľom zabezpečiť primeraný zásah, s osobitným zameraním na aktivizačné služby, ktoré umožňujú ľuďom účasť na trhu práce a v spoločnosti.

Medzi výzvy v oblasti poskytovania sociálnych služieb patrí napríklad potreba zlepšiť kvalitu poskytovania, prístup a pokrytie, ako aj dostupnosť. Okrem toho, dopyt po sociálnych službách sa zvyšuje v dôsledku rozvoja nových potrieb poháňaných demografickými zmenami, ekonomickými a sociálnymi dôsledkami krízy, rastúcou nerovnosťou, technologickým rozvojom a meniacimi sa sociálnymi modelmi. Dopyt je tiež stále rôznorodejší, pretože užívatelia požadujú kvalitné a užívateľsky prívetivé služby, riešenie komplexnejších potrieb.

Hospodárska a finančná kríza zohráva dvojakú úlohu vo vzťahu k sociálnym službám: na jednej strane, sa ukázalo, že tieto služby môžu zmierniť vplyv krízy a pomôcť ľuďom postihnutým krízou nájsť nový začiatok. Na druhej strane, zameranie na fiškálnu konsolidáciu, môže mať vplyv na financovanie sociálnych služieb a môže zvýšiť finančnú spoluúčasť na úhrade služieb, čo predstavuje náklady pre občanov.

Integrované prístupy k službe a výhodám môžu čiastočne riešiť tieto problémy tým, že zlepšia efektívnosť a účinnosť poskytovania služieb, a to ako u užívateľa, tak aj z finančného hľadiska. Malo by byť podporované viacúrovňové riadenie tak, aby sa zabránilo duplicite a zabezpečilo náležitú koordináciu najmä medzi dávkami a službami.

Príslušné zainteresované strany pre integrované služby s osobitným zameraním na ich prínosy sú vnútroštátne, regionálne a miestne orgány, ako aj poskytovatelia služieb a užívatelia služieb.

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA A PRAMENE:

Richardson, D.- Patana, P.: Integrating service delivery: why, for who, and how? Discussion paper, OECD, 2012. Dostupné na internete: http://www.oecd.org/els/soc/Richardson_Patana%20INTEGRATING%20SERVICE%20DELIVERY%20WHY%20FOR%20WHO%20AND%20HOW.pdf

ODPORÚČANIE PRE LEKTORA:

S cieľom aktivizovať účastníkov vzdelávania a posilňovať ich schopnosť aplikovať získané poznatky do praxe sociálnych služieb, zahrnúť na záver prezentovanej témy nasledujúce pracovné formáty:

1. Otázky do diskusie,

napríklad: Vymedzenie racionálnych dôvodov pre integráciu služieb a dávok. Identifikácia najčastejších problémov a relevantné faktory úspechu. Úlohy rozličných subjektov zapojených do navrhovania integrovaných služieb. Hľadanie odpovedí na to, ako integrovať rôzne druhy zásahov (dávky a služby), a ako vytvoriť synergie medzi týmito dvoma typmi intervencií. Ako podporovať dialóg medzi rôznymi zainteresovanými stranami - národné, regionálne a miestne orgány, poskytovatelia sociálnych služieb, užívatelia a zástupcovia občianskej spoločnosti.

2. Tímové zadania;

3. Príklady dobrej praxe, ktoré môžu uviesť lektor aj účastníci vzdelávania.

10.4 Nový inštitucionálny rámec pre fungovanie SS

10.4.1. Nový model spravovania vecí verejných

Sociálne služby ako výraz verejného záujmu

- 44 -

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z [Európskeho sociálneho fondu](#) v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia.

Sociálnu službu môžeme v zásade chápať ako systematickú činnosť pomoci a podpory osobám s obmedzenou schopnosťou uspokojovať svoje životné potreby. Z individualizovanej a filantropickej formy pomoci odkázaným jednotlivcom a sociálnym skupinám v historickej perspektíve sa dnes sociálne služby stali súčasťou verejnej sociálnej politiky s významnou pozíciou a gesciou ochrany práv dotknutých aktérov zo strany štátu. Tieto skutočnosti sa prejavujú v základnom chápaní sociálnych služieb:

- ako súčasti verejných služieb, t. j. služieb poskytovaných vo verejnom záujme a financovaných z verejných zdrojov (bližšie Matoušek 2007, Korimová 2014)
- ako služieb všeobecného záujmu (konceptia vyvinutá a právne upravená na európskej úrovni) (bližšie Repková 2012 b) (pozri aj časť študijného textu 10.3.6).

Verejný záujem je všetko to, na čom je verejnosť (spoločnosť občanov, teda ľudí vybavených občianskymi právami) nejakým spôsobom zainteresovaná, čo pokladá za dôležité z hľadiska všeobecného, verejného dobra. Patria sem spoločne zdieľané záujmy, záujmy nadindividuálnej, teda nie súkromnej povahy, ktoré sa týkajú najmä oblasti verejného poriadku, bezpečnosti, hospodárskej, sociálnej, zdravotnej a školskej sféry (bližšie pozri Tomeš a kol. 2009, Repková 2012 a). Verejným záujmom sa stáva problém, otázka, pri ktorej došlo k politickej zhode, že sa považuje za prioritu a následne došlo k dohode o spôsobe riešenia tohto problému ako priority (Repková 2012 a).

Chápanie a širšie začleňovanie sociálnych služieb do služieb verejného či všeobecného záujmu teda zväčšujú úlohu a garanciu štátu a verejnej správy pri uspokojovaní sociálnych potrieb ľudí, potrebu podporných opatrení a mechanizmov zo strany verejných zdrojov pri uspokojovaní sociálnych potrieb ľudí so zníženou kapacitou ich saturácie. Sú prejavom ochrany ľudských práv a naplňaním ich uplatňovania ako výrazu dosiahnutej civilizačnej úrovne v európskom priestore a nástrojom sociálneho začleňovania ako jedného z významnejších cieľov sociálnej ochrany obyvateľov v európskom modeli.

Zmeny v spôsobe spravovania spoločnosti

Organizácia a riadenie sociálnych služieb je teda súčasťou verejnej politiky a preto je ovplyvňovaná koncepčnými zmenami v oblasti spravovania vecí verejných. Koncom 20. storočia došlo k významnému posunu označovaného ako prechod od riadenia (government) ku spravovaniu (governance) vecí verejných (bližšie Potúček 1997). V poslednom období sa formuje model nového spravovania/vládnutia (new governance) (bližšie Repková 2012 b). Základnými princípmi tohto nového modelu je:

- presun kompetencií z centrálnej úrovne (predovšetkým štátu) na nižšiu úroveň spravovania
- zapojenie širšieho rámca aktérov a zdrojov do riešenia vecí verejného záujmu

Tieto princípy sú výrazom kritického reflektovania kapacity centrálnej úrovne štátu riadiť riešenie vecí verejných v diferencujúcich sa podmienkach sociálnych rizík na regionálnej a lokálnej úrovni a vnímania limitov verejných zdrojov pre ich zabezpečenie a riešenie.

Výrazom takého prístupu ku správe vecí verejných je rozdelenie kompetencií na rôznych úrovniach verejnej správy. Centrálna úroveň sa má orientovať na strategické plánovanie, stanovovanie koncepcií verejných politík a modelovanie primeraného právneho rámca pre ich realizáciu. Regionálna a miestna úroveň sa má zamerať na riadenie, teda vlastnú realizáciu verejných politík v súlade s potrebami a špecifikami regionálneho a lokálneho rozvoja a potrieb ich obyvateľov (bližšie Horák, podľa Repková 2012).

Druhý princíp je výrazom zásady, že za stav vecí verejných a rozvoj spoločnosti má mať zodpovednosť nielen štát a vláda, ale celá spoločnosť. Do spravovania a rozhodovania teda majú byť zapojené všetky spoločenské zložky, ktoré sú v zásade tvorené tromi sektormi: sektorom trhu, štátu a občianskej spoločnosti.

Tieto tri sektory reprezentujú tri základné oblasti (segmenty) spoločenského života modernej spoločnosti (bližšie Potúček 1997). Sektor trhu zahŕňa predovšetkým sféru ekonomickej reprodukcie spoločnosti. Jeho zmyslom je poskytovanie tovarov a služieb, ktoré uspokojujú potreby ľudí. Je založený na mechanizme dopytu a ponuky, vzájomnej výmene, ktorá prostredníctvom sústavy cien reguluje výrobu a spotrebu. Je to sektor, v ktorom dominuje princíp zisku a rozvíja podnikateľské prístupy. Jeho prednosťou je, že otvára priestor slobodnej voľby, priestor realizácie ľudských potrieb (podnikateľských i spotrebiteľských), podporuje rýchlu adaptáciu na zmenené podmienky, posilňuje sklon k inováciám, vytvára príležitosti pre uplatnenie tvorivosti a podnikavosti, maximalizuje ekonomickú efektívnosť a presadzovanie výkonnosti. Jeho limitom je však nezohľadňovanie iných kritérií ako ekonomickej efektívnosti, najmä sociálnych (problematika nerovností, chudoba, nezamestnanosti, znevýhodnenie a vylúčenie ľudí a sociálnych skupín so zníženou kapacitou uplatniť sa na trhu práce) a ekologických dôsledkov.

Vyrovňovanie zlyhaní a obmedzení trhu (najmä sociálnych) má za úlohu druhý sektor, sektor štátu, ktorého môžeme označiť ako neosobného (inštitucionalizovaného) vykonávateľa a predstaviteľa verejného záujmu. Štát vytvára všeobecný rámec fungovania (riadenia a spravovania) spoločnosti, prostredníctvom základných regulačných nástrojov,

- 46 -

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z [Európskeho sociálneho fondu](#) v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia.

ktorými sú právo, verejná správa a finančné nástroje (verejné zdroje). Je ale zároveň aj formou realizácie moci a jej uplatňovanie (a teda aj vnímanie a spôsobu presadzovanie verejného záujmu) závisí od politického usporiadania spoločnosti (demokratický, resp. autokratický režim). Prednosťou štátu (najmä v porovnaní s trhom) je zabezpečovanie kontinuity a stability verejných služieb, najmä v oblasti bezpečnosti, prístupu k vzdelaniu, zdraviu a sociálnemu začleňovaniu, podpora sociálnej súdržnosti a posilňovanie sociálnej rovnosti občanov. Jeho limitmi ale môže byť odcudzenosť od potrieb občanov, byrokratizácia a nízka efektívnosť služieb.

Tretí sektor (označovaný v porovnaní s predchádzajúcimi dvoma ako neziskový, resp. mimovládny) v zásade dopĺňa významnými úlohami predchádzajúce. Reprezentujú ho občianske iniciatívy, aktivity a organizácie, ktoré sú výrazom dobrovoľného združovania občanov zdieľajúcich spoločné hodnoty a ochotných spolupracovať na spoločnej veci. Sú výrazom občianskej angažovanosti obyvateľov, prostriedkom kontroly politickej moci, ale aj spôsobom presadzovania skupinových záujmov a formou združovania sa ľudí ako výrazu ich sociálnej povahy. Niektorými charakteristikami sú blízke sféru trhu – sú súčasťou súkromného sektoru, nezávislé na štáte. Sú však vedené neziskovým motívom a viažu sa na uspokojovanie záujmov a potrieb komunity, teda presadzovanie všeobecného (verejného) záujmu (najmä na užšej lokálnej alebo skupinovej úrovni) – tu je spoločný prienik s charakteristikami štátneho sektora.

Tradičná relatívna samostatnosť a oddelenosť týchto troch spoločenských sektorov je v novom modeli spravovania vecí verejných prekonaná, kladie sa dôraz na ich vzájomnú otvorenosť a zapojenosť. Ich vzťahy sú postavené na spolupráci, kooperácii a partnerstve, schopnosti sieťovať a vzájomne mobilizovať svoje zdroje, v zmysle spoločne zdieľaného všeobecného záujmu.

Model nového vládnutia tak označuje nehierarchizované, necentralizované formy koordinácie verejných, súkromných, vládnych i mimovládnych organizácií, ktoré spoločne vstupujú do rozhodovacích procesov a sieťujú svoju činnosť pre účely tvorby verejne prospešných tovarov a služieb (Allen a kol., podľa Repková 2012 b). Označuje sa aj ako model otvoreného vládnutia. Jeho základnými princípmi je transparentnosť, zodpovednosť a občianska participácia.

OTÁZKY DO DISKUSIE A PRE TÍMOVÉ ZADANIA:

Diskutujte odlišnosť zamerania jednotlivých spoločenských sektorov. Ktoré inštitúcie ich reprezentujú? Aké sú ich úlohy, v čom sú prednosti a v čom limity ich spoločenského pôsobenia?

Poznáte vo svojom prostredí príklady partnerstiev privátneho, verejného a občianskeho sektora? Uveďte príklady a vyhodnoťte ich prínosy.

Aké sú príležitosti a limity takéhoto sieťovania vo vašom prostredí?

10.4.2. Verejná správa a jej transformácia v podmienkach SR

Nové princípy spravovania vecí verejných sa uplatňujú aj v slovenských podmienkach. Ich výrazom je model transformácie verejnej správy, ktorá priniesla zmenu kompetencií verejnej správy a jej inštitúcií.

Verejná správa reprezentuje spravovanie vecí verejných v kontexte územno-správneho členenia štátu. Jej základnými zložkami je štátna správa a samospráva.

Hlavnými inštitúciami *štátnej správy* sú:

- vláda (vrcholný orgán výkonnej moci štátu, reprezentuje politické vedenie spoločnosti)
- ústredná štátna správa (ministerstvá a ostatné ústredné orgány štátnej správy)
- orgány s celoštátnou pôsobnosťou (v sociálnej oblasti Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny)
- miestne orgány štátnej správy (od 1.10. 2013 okresné úrady (72) kopírujúce územno-správne členenie)

Samospráva sa vykonáva prostredníctvom orgánov volených občanmi a reprezentuje ju:

- regionálna úroveň (vyšší územný celok, alebo samosprávny kraj)
- miestna (komunálna) na úrovni obcí a miest

Fungovanie a kompetencie samosprávy boli posilnené v procese reformy verejnej správy, ktorá sa intenzívne začala realizovať najmä v rokoch 2002-2003. Jej kľúčovou filozofiou bola decentralizácia verejnej správy, presun kompetencií výkonu spravovania na územnú úroveň a na samosprávne orgány. Táto orientácia je napĺňaním nového modelu spravovania, v ktorom centrálna úroveň posilňuje funkcie strategickej a koncepcnej orientácie verejných politík, zatiaľ čo územná samospráva preberá zodpovednosť za riadenie ekonomického a sociálneho rozvoja na miestnej úrovni, za uspokojovanie potrieb obyvateľov daného územia.

Posilnenie úloh a kompetencií samosprávy bolo spojené so zriadením druhej úrovne samosprávy – samosprávy vyššieho územného celku a posilnením právomocí na najnižšej, miestnej úrovni (na úrovni obcí a miest). V rokoch 2002-2004 bolo v piatich etapách prenesených viac ako 400 kompetencií zo štátu na samosprávne orgány. Kompetenčným zákonom z roku 2001 boli zadefinované tzv. originálne a prenesené kompetencie (z pôsobnosti štátnej správy), tak pre regionálnu ako aj miestnu samosprávu. S určitým oneskorením prebehla následne aj finančná decentralizácia na realizáciu financovania prenesených kompetencií a formovanie nových pravidiel pre tvorbu a rozdeľovanie finančných zdrojov originálnych kompetencií samosprávnych celkov. Vytvárali sa tak postupne aj základné ekonomické podmienky pre fungovanie efektívnej samosprávy, stabilizovaný územný rozvoj a uspokojovanie potrieb obyvateľov prostredníctvom miestnych verejných služieb. Naďalej je však zo strany samospráv (predovšetkým na úrovni malých obcí) vnímaný nedostatok finančných zdrojov pre realizáciu úloh a kompetencií delegovaných samosprávam.

Zmyslom decentralizácie nie je iba prenesenie kompetencií, a teda zodpovednosti štátu za realizáciu verejných politík a spravovanie spoločnosti. Zmysluplný spoločenský efekt decentralizácie súvisí s charakterom týchto dvoch zložiek spravovania, resp. riadenia spoločnosti, ktorý sa odráža aj v postavení a právnom statuse štátnych a samosprávnych inštitúcií.

Štátne inštitúcie majú svoju činnosť prísne definovanú zákonom (čo majú robiť), vykonávajú ju štátni zamestnanci v pracovnom pomere (štátna služba) a v rámci štruktúry štátnej správy sa uplatňuje hierarchický model nadriadenosti a podriadenosti medzi jednotlivými úrovňami. Obce, mestá a územné celky ako nositelia samosprávnych úloh majú vyššiu mieru samostatnosti a širší priestor rozhodovania pri realizácii svojich kompetencií. Ich činnosť je vymedzená kompetenciami stanovenými zákonom a musia dodržiavať pravidlá nakladania s verejnými zdrojmi, ale so svojím majetkom a finančnými

prostriedkami hospodária samostatne. Majú možnosť koncipovať plány a programy ekonomického a sociálneho rozvoja svojho územia, rozhodovať o prioritách a investovaní zdrojov, získaných tak zo štátneho rozpočtu ale aj nakladania s vlastným majetkom a hľadania všestranného využitia potenciálu vlastného územia, jeho inštitucionálnych a neinštitucionálnych aktérov. O spravovaní rozhodujú kolektívne volené orgány, zastupiteľstvá, ktoré volia občania, ktorí majú aj možnosť bezprostrednej kontroly plánovaných a prijímaných rozhodnutí. Presun kompetencií na samosprávu teda podporuje vyššie spomínané princípy otvoreného spravovania, participatívneho a partnerstva. Od kompetencie členov samosprávnych orgánov, schopnosti mobilizovať regionálne a lokálne zdroje (materiálne, inštitucionálne a ľudské) a budovať efektívne partnerstvá medzi zástupcami spoločenských sektorov, ale aj participatívnej schopnosti a ochoty občanov teda závisí do značnej miery podoba spravovania vecí verejných, škála verejných a sociálnych služieb a kvalita života občanov. Tento potenciál samosprávneho rozvoja zároveň ale môže byť limitom, ak kľúčoví aktéri takúto schopnosť strategického plánovania a riadenia nemajú.

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA A PRAMENE:

Korimová, G.- Štrangfeldová, J.: Eonomika sociálnych služieb. Banská Bystrica, Belianum 2014.

Matoušek, O. a kol.: Sociální služby. Praha, Portál 2007.

Potuček, M.: Nejen trh. Praha, Slon 1997.

Repková, K.: Politika sociálnych služieb (v kocke). Prešov, FF PU 2012 a.

(prístupné na: <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Repkova1/>)

Repková, K.: Sociálne služby v kontexte komunálnej sociálnej politiky. Bratislava, IVPR 2012 b.

Tomeš, I. a kol.: Sociální správa. Úvod do teorie a praxe. Praha, Portál 2009.

Zatloukal, L.: Plánování rozvoje sociálních služeb metodou komunitního plánování. Olomouc, UP 2008.

Linky:

http://ec.europa.eu/services_general_interest/docs/comm_quality_framework_en.pdf

http://eprints.lse.ac.uk/43342/1/study_on_social_services_of_general_interest%28LSERO%29.pdf

<http://www.minv.sk/?eso-efektivna-spolahliva-otvorena-verejna-sprava>

<http://www.iness.sk/stranka/8494-Odvaha-na-nove-sluzby.html>

<http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/social-economy/>

OTÁZKY DO DISKUSIE A PRE TÍMOVÉ ZADANIA:

Ako hodnotíte pôsobnosť samosprávy na regionálnej a lokálnej úrovni vo vašom prostredí?

Zodpovedá výkon samosprávnych orgánov ich koncepčnému poslaniu?

Aké vidíte príležitosti a limity uplatňovania takéhoto modelu verejnej politiky vo vzťahu k sociálnym službám?

10.5 Strategické plánovanie sociálnych služieb na regionálnej a lokálnej úrovni

10.5.1 Štruktúra a kompetencie verejnej správy v sociálnej oblasti

Orgány štátnej správy v sociálnej oblasti pôsobia na základe zákona č. 453/2003 Z. z. o orgánoch štátnej správy v oblasti sociálnych vecí, rodiny a služieb zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Tento zákon upravuje zriadenie a postavenie orgánov štátnej správy v oblasti sociálnych vecí a rodiny a služieb zamestnanosti. Orgánmi štátnej správy v oblasti sociálnych vecí a služieb zamestnanosti sú:

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny – jeho kľúčové kompetencie v sociálnej oblasti sú všeobecne koncepčná, legislatívna, kontrolná a garancia sociálnych práv.

Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny - riadi, kontroluje, koordinuje a metodicky usmerňuje výkon štátnej správy v oblasti sociálnych vecí a služieb zamestnanosti uskutočňovaný úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny.

Úrady práce, sociálnych vecí a rodiny (s pôsobnosťou pre územný obvod jedného okresu alebo viacerých okresov v rámci územného obvodu kraja) – priamy výkon štátnej správy v kontakte s občanom, poradenstvo, evidencie, vybavovanie žiadostí a poskytovanie štátnych sociálnych dávok, dávok sociálnej pomoci a výkon sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Vykonávajú v prvom stupni štátnu správu v oblasti sociálnych vecí a služieb zamestnanosti a v druhom stupni štátnu správu vo veciach, v ktorých v správnom konaní v prvom stupni koná a rozhoduje obec pri prenesenom výkone štátnej správy.

Pre oblasť sociálnych služieb je z inštitúcií štátnej správy významná makroúroveň - MPSVaR. Je to najmä koncipovanie Národných priorít rozvoja sociálnych služieb, v ktorých sa stanovujú hlavné smery rozvoja sociálnych služieb pre najbližšie obdobie a sú orientátorom smerovania SS pre nižšie úrovne. Realizačnými nástrojmi makroúrovne v oblasti SS sú tvorba legislatívy, financovanie a dozorovanie výkonu SS z hľadiska dodržiavania zákona, práv občanov a štandardov kvality v SS. Ministerstvo spravuje aj Centrálny register poskytovateľov SS.

Pre oblasť sociálnych služieb sú však rozhodujúcimi inštitúciami verejnej správy najmä samosprávne orgány, ktoré pôsobia na regionálnej (VÚC) a lokálnej úrovni (obce a mestá).

Regionálna samospráva je v zmysle zákona zaviazaná spravovať svoje územie (VÚC), starať sa so o jeho všestranný rozvoj a uspokojovanie potrieb jeho obyvateľov. Tento cieľ dosahuje spracovaním a realizáciou plánov ekonomického, sociálneho a kultúrneho rozvoja zvereného územia. Jeho súčasťou je spracovanie koncepcie rozvoja SS, ktorá vychádza z národných priorít rozvoja SS a konkretizuje ich do infraštruktúry poskytovania SS v regióne. Regionálna samospráva je obligatórne zriaďovateľom vybraného okruhu druhov sociálnych služieb, najmä v oblasti azylového, núdzového a podporného bývania, dočasnej starostlivosti o deti, domovov na pol ceste, domovov sociálnych služieb, špecializovaných zariadení a integračných centier. Popri obligatórnych SS môže podľa regionálnych potrieb zabezpečovať fakultatívne aj iné druhy SS. Významnou kompetenciou je posudková činnosť. Realizácia kompetencií regionálnej samosprávy je napĺňaná cez finančné príspevky schvaľované v rozpočte VÚC regionálnym zastupiteľstvom.

Miestna samospráva (mestá a obce) má v zmysle zákona o obecnom zriadení zodpovednosť za utváranie kvalitných bezprostredných životných podmienok pre svojich obyvateľov. Zvýznamňuje sa komunitný rozmer spravovania obcí a miest. Oblasť SS sa preto rozvíja na základe komunitných plánov SS, ktoré nadväzujú na regionálnu koncepciu rozvoja SS a za mobilizácie najmä troch základných aktérov v oblasti SS formujú rámec pre rozsah a kapacitu SS na miestnej úrovni. V zásade možno povedať, že miestna úroveň sa orientuje

najmä na poskytovanie terénnych a ambulantných SS a z oblasti rezidenčných sociálnych služieb sú to najmä zariadenia pre seniorov. (bližšie Repková 2012 b)

Zákon o sociálnych službách taxatívne upravuje pôsobnosť obce a vyššieho územného celku pri poskytovaní sociálnych služieb (§80 a § 81). Do ich úloh sa premietajú všetky povinnosti ustanovené v uvedenej právnej norme a z hľadiska charakteru možno ich úlohy stručne rozdeliť nasledovným spôsobom:

- koncepcná a analytická činnosť (konceptia rozvoja sociálnych služieb, komunitný plán),
- rozhodovacia činnosť (napr. o odkázanosti na príslušnú sociálnu službu),
- posudková činnosť (lekárska a sociálna),
- terénna sociálna práca,
- poradenská činnosť,
- poskytovanie a zabezpečovanie rôznych druhov sociálnych služieb,
- zriaďovanie a zakladanie nových zariadení,
- finančná činnosť (poskytovanie príspevkov, platenie zdravotných výkonov),
- kontrolná činnosť,
- registračná činnosť,
- právna činnosť (uzatváranie zmlúv),
- evidenčná a štatistická činnosť

10.5.2. Plánovanie sociálnych služieb

Presun kompetencií poskytovania SS na samosprávu vychádza koncepčne z predpokladu a požiadavky adresnosti štruktúry poskytovaných SS vo vzťahu k špecifike zloženia, situácie a potrieb obyvateľov územných celkov. Významnou súčasťou plánovania SS je preto analytická príprava, v ktorej sa môžu uplatniť viaceré prístupy. V prvom rade je to sociálno-demografická analýza, ktorá zachytáva štruktúru obyvateľstva (najmä vo vzťahu k vybraným sociálnym kategóriám, u ktorých môžeme predpokladať vyššie riziko odkázanosti na SS) a trendy ich vývoja, ktoré môžu odhaliť potenciálne sociálne riziká, na ktoré bude potrebné systém SS pripraviť. V zahraničí sa následne pri plánovaní uplatňujú normatívy vybavenosti územnej jednotky podľa počtu a štruktúry obyvateľov v jednotlivých kategóriách (bližšie Matoušek 2007, s. 109). Uplatňujú sa analýzy sociálnych potrieb obyvateľov, ktoré mapujú najmä neuspokojené sociálne potreby a môžu orientovať nielen rozvoj poskytovaných SS, ale poukázať aj na absenciu potrebných SS v štruktúre

poskytovaných. Tieto postupy sú skôr výsledkom expertných prístupov, realizovaných na úrovni inštitúcií samosprávy, ako aj za zapojenia externých odborníkov.

Nástrojom dosahovania súladu medzi potrebami a službami sú komunitné modely plánovania SS, ktoré sú založené na koncipovaní rozvoja SS najmä medzi tromi kľúčovými zainteresovanými stranami v systéme SS (zriaďovatelia, poskytovatelia a klienti).

Komunitné plánovanie je postup, ktorý má zmapovať miestne potreby sociálnych služieb a porovnať ich s miestnymi zdrojmi, najmä s rozsahom a štruktúrou poskytovaných sociálnych služieb. Komunitný model ponúka platformu dialógu a je jedným z nástrojov participatívneho prístupu pri napĺňaní verejného záujmu na lokálnej úrovni a jeho cieľom a zmyslom je poskytovanie adresnej štruktúry SS, uspokojujúcej štruktúru potrieb klientov a obyvateľov na miestnej úrovni. Každá zo zainteresovaných strán prináša svoj pohľad, skúsenosti, ale aj záujmy do procesu kolektívnej tvorby zámerov v oblasti sociálnych služieb. Tento prístup má teda svoje prednosti, ale môže mať aj limity, ktorým v praxi treba čeliť, aby sa dosiahol žiaduci výsledok (bližšie pozri Matoušek 2007, Zatloukal 2008).

Zriaďovatelia SS (reprezentovaní najmä predstaviteľmi verejnej správy) môžu do procesu komunitného plánovania priniesť prehľad o celkovej štruktúre sociálnych potrieb obyvateľov a vnášať do rozhodovacieho procesu argumentované priority pre celkový rozvoj SS. Na druhej strane sú významne ovplyvňovaní politickými rozhodnutiami a záujmami, ale aj disponibilitou verejných zdrojov. Rizikom je, že môžu vystupovať autoritársky, vzhľadom na silnejšiu mocenskú pozíciu oproti ostatným (disponujú rozhodovacou právomocou a verejnými finančnými zdrojmi).

Poskytovatelia SS prinášajú poznanie reálnej praxe poskytovania SS, celého komplexu prevádzkových problémov a nárokov práce s klientom. Môžu vniesť do dialógu realistický tón, ale na druhej strane môžu preferovať oblasť SS v ich pôsobnosti a nedoceniť význam pomoci aj iným ohrozeným sociálnym kategóriám (alebo dokonca presadzovať záujmy vlastného zariadenia SS). Sú v konkurenčnej pozícii k ostatným poskytovateľom SS a najmä v podmienkach limitných finančných zdrojov môžu uprednostňovať vlastný záujem prežitia svojho zariadenia pred potrebami klientov či iných zariadení sociálnych služieb. Rivalitu možno predpokladať aj medzi verejnými a neverejnými poskytovateľmi SS, obzvlášť v podmienkach odlišného spôsobu financovania príspevkov z verejných zdrojov.

Relatívne najslabšiu pozíciu majú klienti SS, hoci sú tými, ktorým sú SS určené a mali by zohľadňovať ich potreby. Limitom ich zapojenia môže byť vlastná kapacita reflektovať a komunikovať svoje potreby, lojalita k vlastnému zariadeniu, ale aj nedostupnosť a teda

nemožnosť zapojiť do procesu komunitného plánovania niektoré špecifické ohrozené sociálne kategórie obyvateľov, potreby ktorých môžu preto v pláne SS absentovať. Medzi prijímateľov SS je preto vhodné zaradiť aj širší okruh zástupcov lokálnej verejnosti, ktorá môže artikulovať aj širšie lokálne sociálne problémy či problémy kvality života obyvateľov.

Komunitné plány na úrovni obcí a miest definuje aj zákon o SS. Rizikom ich uplatňovania môže byť formálny prístup, sledujúci naplnenie litery zákona, čím sa ale nenaplní prínos kolektívneho, tvorivého rozhodovacieho procesu, ktorý je vedený snahou posilniť adresnosť poskytovania SS (a teda aj efektívnosť vynakladania verejných zdrojov do sociálnej oblasti), ale aj mobilizácie kolektívnej zodpovednosti (formálnych inštitúcií i neformálnych združení zo všetkých spoločenských sektorov) za lokálny sociálny rozvoj. Komunitné plánovanie SS tak spadá do širšieho rámca komunitného sociálneho rozvoja, zapájania inštitucionálnych a neištitucionálnych aktérov na lokálnej a regionálnej úrovni, ktorí môžu byť nielen sprostredkovateľmi požiadaviek na rozsah, štruktúru a kvalitu sociálnych služieb, ale môžu byť nositeľmi zdrojov pri plánovaní a realizácii SS z hľadiska udržateľného modelu rozvoja SS na miestnej úrovni.

10.5.3. Sociálne partnerstvo a sociálny kapitál

Tak v oblasti verejnej politiky, ako aj v oblasti SS sa teda presadzuje participatívny model, ktorého cieľom je zefektívnenie činnosti verejnej správy a demokratizácia celého rozhodovacieho procesu, ale aj mobilizácia zodpovednosti a zdrojov pre riešenie lokálnych problémov na báze spolupráce a partnerstva všetkých zainteresovaných subjektov. Štát, trhovo orientované subjekty a občianska spoločnosť spolupracujú, aby riešili kolektívne problémy slúžiace spoločnému záujmu, a to aj v sociálnej oblasti.

Na napĺňanie tohto participatívneho modelu rozhodovania na komunálnej úrovni sú iniciované rôzne partnerstvá medzi jednotlivými sektormi, napr. verejno-súkromné partnerstvo (PPP), ako forma spolupráce medzi organizáciami verejného a súkromného sektora za účelom zabezpečovania verejných statkov, medzi obcami (partnerstvo a koordinácia pri napĺňaní samosprávnych kompetencií, mikroregionálna spolupráca), spolupráca miestnych akčných skupín a občianskych iniciatívnych skupín, a pod. Na podporu tejto viacúrovňovej spolupráce (v rámci modelu otvoreného vládnutia) sú vytvárané programy a poskytované grantové schémy orientované na vytváranie sietí spolupráce, výmeny informácií a spoločne zdieľaných aktivít zameraných na riešenie regionálnych a lokálnych problémov a potrieb ľudí.

Partnerstvo a spolupráca pri riešení lokálnych problémov a potrieb ľudí je nielen racionálnym modelom lepšieho využívania zdrojov materiálnej a finančnej povahy, ale využíva a stimuluje aj špecifickú formu zdrojov nepeňažnej povahy a vďaka tomu šetrí verejné financie. Touto nepeňažnou formou zdrojov sú sociálne zdroje, zakotvené v sociálnych vzťahoch a väzbách medzi ľuďmi. Pre túto oblasť sociálnej energie sa v posledných rokoch zaužíval termín sociálny kapitál. Označenie kapitál zároveň zdôrazňuje produktívnu funkciu sociálnych vzťahov, ktorá práve v novom modeli otvoreného vládnutia a rozhodovania (verejných politík) nadobúda na význame a je dôležitým predpokladom jeho uskutočňovania. Sociálne partnerstvo stojí na ochote k spolupráci, schopnosti vytvárať komunikačné kanály, vytvárať sociálne siete, budovať vzťahy dôvery, založené na dobrej skúsenosti kooperácie. Spolupráca, partnerstvo a participácia zároveň predpokladá spravidla iniciatívne a otvorené prístupy partnerov, takže sociálny kapitál nadobúda práve v takomto modeli rozhodovania na dôležitom význame a bez neho je partnerská spolupráca takmer nemožná.

Sociálny kapitál je najčastejšie vymedzovaný dvoma základnými zložkami (bližšie pozri Sedláčková 2012):

- prvú tvoria objektívne sieťové štruktúry (kontakty a väzby medzi ľuďmi, ich neformálne vzťahy, výmena informácií, členstvo v dobrovoľných organizáciách a aktivitách, občianska participácia, a pod.)
- druhá je subjektívnou charakteristikou, resp. subjektívnym produktom týchto štruktúr (vymedzuje sa najčastejšie ako dôvera, a to dôvera k iným ľuďom a inštitúciám)

Objektívna stránka sociálneho kapitálu vypovedá o štruktúre a intenzite kontaktov, sociálnych sieťach, ktoré sú medzi ľuďmi a inštitúciami vytvorené, subjektívna stránka je skôr produktom týchto vzťahov a väzieb, skúsenosťou z výmeny informácií a kontaktov, ktorá je platformou ďalšieho kontaktovania a spolupráce. Dôvera (k ľuďom a inštitúciám) sa tak stáva katalyzátorom alebo naopak brzdou rozvíjania partnerstiev aj na lokálnej úrovni.

Sociálny kapitál môže mať podobu individuálnu (rozsah a intenzita sociálnych sietí, kontaktov a vzťahov jednotlivca) alebo kolektívnu. Kolektívny sociálny kapitál je chápaný ako základ súdržnosti celej spoločnosti alebo komunity. Podporuje solidaritu a reciprocitu, posilňuje pocit spoluzodpovednosti a záväzku k sociálnemu prostrediu, ktoré ho obklopuje. V tomto zmysle znižuje transakčné náklady (náklady spojené s výmenou), má pozitívne efekty pre všetkých a prispieva k súdržnosti spoločenstva. Pre model komunitného rozvoja

a komunitného plánovania je teda určitá úroveň sociálneho kapitálu jeho nevyhnutným predpokladom a zároveň produktom takéhoto modelu verejného rozhodovania.

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA A PRAMENE:

Matoušek, O. a kol.: Sociální služby. Praha, Portál 2007.

Repková, K.: Sociálne služby v kontexte komunálnej sociálnej politiky. Bratislava, IVPR 2012.

Sedláková, M.: Důvěra a demokracie. Praha, Slon 2012.

Zatloukal, L.: Plánování rozvoje sociálních služeb metodou komunitního plánování. Olomouc, UP 2008.

Zákon č.369/1990 Z.z, o obecnom zriadení v znení neskorších prepisov

Zákon č. 453/2003 Z.z. o orgánoch štátnej správy v oblasti sociálnych vecí, rodiny a služieb zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

OTÁZKY DO DISKUSIE A PRE TÍMOVÉ ZADANIA:

Ak sú vaše skúsenosti s uplatňovaním kompetencií regionálnej a lokálnej samosprávy v oblasti SS? Vnímate vy alebo vaši klienti problémy pri realizácii ich úloh? Ak áno, ktoré sú to najmä?

Máte skúsenosti s modelom komunitného plánovania sociálnych služieb?

Aké sú vaše skúsenosti? Aké problémy vidíte z hľadiska poskytovateľov SS pri plánovaní a poskytovaní SS? Aké sú hlavné limity jednotlivých zapojených strán do komunitného plánovania vo vašich podmienkach?

Vyhľadajte na internete aktuálne projektové schémy pre podporu komunitného rozvoja a posilňovania partnerstiev na lokálnej a regionálnej úrovni. Diskutujte možnosti a skúsenosti s ich využívaním vo vašich podmienkach.

Ako by ste charakterizovali stav sociálneho kapitálu na vašej lokálnej úrovni? Vzťahy medzi ktorými partnermi (inštitúciami) sa rozvíjajú a ktoré stagnujú? Ako by ste charakterizovali vzťahy dôvery medzi ľuďmi a aký je stav dôvery k inštitúciami?

Ako by bolo možné komunitný sociálny kapitál rozvíjať a ako ho využiť pre plánovanie SS?

Nájdite na internete príklady dobrej praxe v oblasti uplatňovania otvorenej komunitnej (regionálnej) politiky v sociálnej oblasti a diskutujte jeho prínosy.

10.6 Možnosti identifikácie zdrojov pre poskytovanie a financovanie sociálnych služieb

Jednou z kľúčových otázok v oblasti SS je zabezpečenie dostatku zdrojov pre širokú škálu SS, ktoré jednak formuluje zákon o SS, jednak odrážajú rozsah reálnych sociálnych potrieb ľudí v súčasnej spoločenskej a sociálnej situácii.

V oblasti SS sa v podmienkach Slovenska dlho čakalo na zákonnú normu, ktorá by vytvorila pravidlá pre poskytovanie SS, upresnila práva a povinnosti zainteresovaných subjektov, ale zároveň otvorila priestor pre poskytovanie nových foriem a neobmedzovala zriaďovateľov a poskytovateľov pri ich rozširovaní a inovácii. Zákon o SS (448/2008 Z. z.), prijatý koncom roku 2008 s účinnosťou od 1.1.2009 túto úlohu v zásade splnil. Z koncepcného hľadiska možno zdôrazniť niekoľko jeho predností (Lubelcová 2013):

- vymedzenie SS nadväzuje na aktuálny konceptuálny rámec pre identifikáciu sociálnej odkázanosti a moderné prístupy v spôsobe intervenovania. Zdôrazňuje sa význam SS ako nástroja sociálnej pomoci pri procese komplexného spoločenského začleňovania a posilňovania schopnosti ohrozených aktérov viesť samostatný život a posilňovať ich kompetencie pre vlastnú aktivizáciu a sociálnu inklúziu
- zdefinoval všetky zapojené strany (účastníkov právnych vzťahov pri poskytovaní SS) a ich práva a povinnosti. Prijímateľ SS je vnímaný ako autonómny aktér, s primeranou spolurozhodujúcou kompetenciou o spôsobe poskytovania SS. Zdôrazňuje sa rešpekt k ľudským právam klienta, individualizovaný a aktivizujúci prístup, ako aj primeraná odborná úroveň sociálnej práce a zaobchádzania s klientom.
- zákon vymedzuje druhy a formy SS, čím vytvára právnu oporu pre širokú škálu SS. Súčasne nejde o taxonomické vymenovanie, ktoré by mohlo obmedzovať pre poskytovanie SS, ale ide skôr o klasifikáciu druhov a foriem, ktoré zostáva otvorená pre konkrétne podoby a formy. Osobitne treba oceniť, že vytvoril priestor pre doposiaľ v praxi nie veľmi frekventované, ale veľmi potrebné SS. Ide najmä o služby krízovej intervencie a nízkoprahové SS, ktoré môžu plniť koncepcne zdôrazňovanú formu preventívnej, včasnej

a poloinštitucionálnej pomoci. Právne sa posilnil aj priestor pre SS na podporu rodín s deťmi a odľahčovacích služieb. Rozlíšenie foriem SS na ambulantnú, terénnu a pobytovú, pričom zdôrazňuje prednosť ambulantných a terénnych služieb, je v súlade so zásadami modernej sociálnej práce, posilňovania zotrvania klienta v jeho prirodzenom prostredí, jeho aktivácie a znižovania rizika budovania sociálnej závislosti v SS azylového typu.

- zákon upravuje spôsob manažovania SS, vrátane financovania. Ten v zásade zodpovedá novému modelu spravovania (new governance) v sociálnej správe, založenej na decentralizácii a demokratizácii rozhodovania o štruktúre poskytovaných SS a posilňovania adresnosti, prostredníctvom jej regionalizácie a lokalizácie podľa potrieb obyvateľstva v danom území. Plánovanie sociálnych služieb sa tak dostáva do širokého rámca strategického koncipovania a plánovania hospodárskeho a sociálneho rozvoja na miestnej úrovni, ktoré má v rukách samospráva, aby či už na obecnej alebo vyššej regionálnej úrovni spravovala zverený územný celok ako relatívne autonómny, sebestačný, integrovaný a trvalo sa rozvíjajúci celok, ktorý je schopný mobilizovať svoje zdroje (materiálne, personálne, organizačné) aj pre uspokojovanie sociálnych potrieb znevýhodnených a na sociálnu pomoc odkázaných občanov. Súčasťou nového modelu verejnej správy je aj posilňovanie partnerstva v procesoch plánovania a realizácie verejných služieb. V oblasti sociálnych služieb nadobúda vyjadrenie v komunitnom modeli plánovania sociálnych služieb na úrovni obce (pozri bližšie najmä Zatloukal 2008, Matoušek a kol. 2007).

- Zákon stanovil aj spôsob financovania, ktorý je založený na viaczdrojovom modeli financovania poskytovania sociálnej služby. Kľúčovým sú príspevky z verejných zdrojov, najmä rozpočtov samospráv. Ďalším zdrojom je príspevok zo strany klienta (posilnenie osobnej zainteresovanosti klienta na poskytovaní služby). Na rozdiel od iných zahraničných modelov (uplatňovaný napr. aj v Českej republike) štát priamo nepodporuje príspevkom solventnosť klienta uhradiť si vybrané druhy sociálnych služieb dlhodobej starostlivosti v prípade uznania odkázanosti na ňu, ale stanovuje ochrannú hranicu (garancia minimálnej úrovne príjmu klienta pobytovej sociálnej služby, ktorá mu musí po zaplatení príspevku zostať pre vlastnú potrebu). Štát však prispieva na prevádzku vybraných druhov sociálnych služieb na lokálnej úrovni a to bez ohľadu na to, či ide o verejných alebo neverejných poskytovateľov, čím vytvára priestor pre zníženie úhrady zo strany klienta. Otvoril priestor aj pre sponzoring a iné podporné zdroje, ale najmä vlastnú hospodársku, resp. podnikateľskú činnosť, ktorou môžu poskytovatelia na báze lepšieho využívania vlastných prostriedkov a činností (verejný poskytovateľ) alebo dopĺňujúceho podnikateľského zámeru (neverejný poskytovateľ) alebo založením vlastného sociálneho podniku posilňovať

mimorozpočtové zdroje a zvyšovať tak vlastnú kapacitu pre udržateľnosť sociálnej misie zariadenia.

Môžeme teda konštatovať, že zákon bol pripravený v súlade s modernými zásadami sociálnej práce a manažmentu v sociálnej oblasti. Prednosti a limity nového zákona o sociálnych službách ale overuje aplikačná prax. Medzi jej kľúčové problémy patria otázky dostatočného financovania (nielen jestvujúcich SS, ale najmä na reálne potreby obyvateľov reagujúcej siete SS na regionálnej a lokálnej úrovni).

10.6.1 Viacdrojový model financovania

Viacdrojovosť financovania v oblasti sociálnej sféry je všeobecne uplatňovaný model, ktorý reaguje na limity verejných zdrojov disponibilných pre prerozdelenie (na pozadí krízy sociálneho štátu a neskôr ekonomickej a finančnej krízy v posledných desaťročiach). Rozloženie nákladovosti sociálnych výdavkov na viac subjektov a otvorenie priestoru pre širokú škálu poskytovateľov sociálnych služieb (najmä organizácií tretieho sektora, u nás neverejní poskytovatelia SS) sa stalo nástrojom na zvýšenie udržateľnosti rozsahu sociálnej ochrany a garancie sociálnych oprávnení občanov, ale aj zvyšovania zodpovednosti zainteresovaných subjektov. Práve v oblasti sociálnych služieb tak prebiehal presun finančnej záťaže poskytovania sociálnych služieb zo štátu na samosprávu a zároveň sa poskytovateľom otváral priestor aj získavanie iných zdrojov. Verejní i neverejní poskytovatelia SS majú v zásade rovnakú štruktúru 4 kľúčových zdrojov:

1. verejné zdroje – štátny rozpočet prostredníctvom finančného príspevku pre verejných a neverejných poskytovateľov, rozpočty samosprávy) – verejný poskytovateľ priamo určenou sumou z rozpočtu, neverejný prostredníctvom finančných príspevkov
2. úhrada od klienta
3. dary a sponzoring
4. vlastné ekonomické zdroje (vedľajšia hospodárska činnosť, resp. podnikateľská činnosť, príjmy zo sociálneho podniku)

OTÁZKY PRE DISKUSIU A TÍMOVÉ ZADANIA:

Aký je zhruba podiel jednotlivých zdrojov vo financovaní SS vo vašom prostredí? Ako sa využívajú?

Aké sú riziká jednotlivých druhov zdrojov, ich udržateľnosti, resp. dostupnosti?

Aké spôsoby na ich získavania uplatňujete?

10.6.2 Možnosti získavania zdrojov na úrovni poskytovateľa SS (sociálne podnikanie)

Zatiaľ čo prvé dva uvádzané zdroje sú na úrovni poskytovateľov menej ovplyvniteľné, ďalšie dva, predovšetkým vlastná ekonomická činnosť, využívajúca disponibilné materiálne či ľudské zdroje poskytovateľa SS otvára priestor pre vlastnú aktivitu poskytovateľov SS. Inovatívnym prvkom využívaným v posledných desaťročiach v európskom sociálnom modeli je uplatňovanie podnikateľských modelov na dosahovanie sociálnych cieľov (Defourny, podľa Lubelcová 2012). Táto nová oblasť hľadania zdrojov je jedným z prostriedkov posilnenia ekonomickej udržateľnosti SS v podmienkach limitných verejných zdrojov, ale aj nástrojom posilňovania sociálnych cieľov nielen ku klientom zariadení, ale aj širšej komunity, v ktorej SS pôsobia.

Oblasť týchto ekonomických iniciatív, orientovaných na riešenie sociálnych problémov a uspokojovanie sociálnych potrieb ľudí sa označuje termínom sociálna ekonomika, resp. sociálne podnikanie.

Pri vymedzovaní tohto termínu, ktorý sa intenzívnejšie začal používať od 80. rokov minulého storočia, je treba zobrať do úvahy dva rozmery tohto fenoménu. Na jednej strane ide o aktivity, ktoré sa vyvinuli z iniciatív občianskej spoločnosti a svojimi formami sú silne ukotvené v konkrétnom národnom, ba často lokálnom rámci. Sociálna ekonomika sa preto (najmä v západoeurópskych krajinách) spájala s tretím sektorom a vymedzovala sa podľa jeho organizačných foriem (právne podoby organizácií tretieho sektora). To neobyčajne komplikovalo vymedzenie sociálnej ekonomiky a jej podôb v počiatkoch, lebo sa viazalo na veľmi rôznorodé formy sociálneho podnikania v jednotlivých krajinách, ukotvených v diferencovaných právnych ale aj organizačných formách organizácií tretieho sektora.

Na druhej strane je etablovanie sociálnej ekonomiky výsledkom aj cielenej podpory verejných politík (najmä politík regionálneho a lokálneho rozvoja, politiky zamestnanosti a sociálneho začleňovania), pretože práve v uplatňovaní podnikateľských prístupov pri riešení týchto aktuálnych sociálnych problémov (za podpory z verejných zdrojov) sa preukázal ich inovatívny potenciál.

Sociálna ekonomika v súčasnosti reprezentuje novú oblasť ekonomických aktivít, pre ktoré je charakteristické prepájanie ekonomických a sociálnych cieľov. Predstavuje tak nový

rozmer nekonvenčnej podnikateľskej dynamiky, ktorá je súčasne nositeľom sociálnych inovácií a sociálneho rozvoja, ako aj potenciálnym impulzom ekonomického rastu (pozri bližšie Lubelcová 2012). Formuje sa na rozhraní medzi verejným a súkromným, ziskovým a neziskovým, formálnym a neformálnym spoločenským priestorom. Sociálna ekonomika sa stáva tretím pilierom ekonomiky, komplementárnym k trhovej a verejnej ekonomike, založená na ekonomickom (pracovnom) zapojení a sociálnom začleňovaní ľudí (najmä tých so sťaženým prístupom na trh práce). (pozri bližšie Korimová 2007)

Sociálne podnikanie je založené na podnikateľskom zámere, v ktorom ale dominujú sociálne ciele. Predstavuje oblasť produkcie tovarov a služieb, ktorých predajom, výmenou alebo poskytovaním sa získavajú finančné zdroje, ktoré sa znovu dominantne investujú do sociálnych cieľov organizácie. Sociálny rozmer podnikania môže mať spravidla viac aspektov:

- je sociálny svojim predmetom (orientuje sa na neuspokojené sociálne potreby ľudí, napr. aj v oblasti sociálnych služieb, alebo širšie na kvalitu životných podmienok ľudí na lokálnej úrovni)
- je sociálny tím, koho zapája do pracovnej aktivity (podnikateľskou činnosťou zapája do pracovnej aktivity najmä kategórie ohrozené, resp. znevýhodnené na trhu práce, pričom môže využívať nástroje finančnej podpory zamestnávateľov v rámci aktívnej politiky zamestnanosti)
- spôsobom organizácie (realizujú ho najmä organizácie tretieho sektora ako výraz aktivizácie občianskej verejnosti, za využitia aj dobrovoľníckej práce)
- svojim prínosom (je nástrojom začleňovania a aktivizácie ohrozených, ale aj participácie, svojpomoci a sociálneho rozvoja lokálnej verejnosti). (Lubelcová 2012, Korimová 2014)

Sociálny podnik je potom taký podnikateľský subjekt, ktorý pôsobí v konkurenčnom prostredí trhu tovarov a služieb, prioritne zamestnáva osoby zdravotným postihnutím alebo inak sociálne znevýhodnené osoby a jeho hlavným cieľom nie je maximalizácia zisku, ale kultúra dávania ako pridaná sociálna hodnota a spoločenské začleňovanie svojich zamestnancov, pričom prípadné zisky v podstatnej miere reinvestuje do rozvoja svojich sociálnych cieľov (Korimová 2014).

Táto definícia vyjadruje obsahovú charakteristiku sociálneho podnikania. Popri nej môžeme hovoriť o právnom vymedzení, ktoré sa u nás uplatnilo v rámci zákona o službách

zamestnanosti č. 5/2004, s účinnosťou od 1.9.2008. V tomto právnom vymedzení je sociálny podnik nástrojom podporovaného zamestnávania znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie. Sociálny podnik bol však do značnej miery spochybnený nesprávnou aplikáciou v rámci pilotných sociálnych podnikov a následným oklieštením špecifických podporných nástrojov viažucich sa k statusu sociálneho podniku.

Sociálny podnik však zostáva legitímnym potenciálnym zdrojom financovania sociálnych služieb, keď je príjem zo sociálneho podniku (v prípade verejného poskytovateľa) alebo zisk zo sociálneho podniku (v prípade neverejného poskytovateľa) právne definovaný ako jedna z možností financovania SS aj v rámci zákona o SS.

V praxi sa môžeme stretnúť s uplatňovaním podnikateľského prístupu, napr. v prípade chránených dielní, podporných podnikateľských projektov zariadení SS (napr. kaviarničky s možnosťou pracovných príležitostí pre klientov), obecných podnikov (s možnosťami pracovnej integrácie vybraných ohrozených sociálnych kategórií) či cirkevných charitatívnych organizácií.

Uplatňovanie sociálneho podnikania v oblasti SS ale predpokladá posilnenie propodnikateľských zručností na úrovni poskytovateľov SS ako významného predpokladu úspechu v tejto oblasti. Pracovníci v sociálnej sfére ako aj ich profesiová príprava sa totiž orientujú dominantne na sociálnu prácu a prácu s klientom. Uplatňovanie a rozširovanie takýchto prístupov v oblasti SS by si preto vyžadovalo doplnenie podnikateľského myslenia, marketingových a organizačných zručností, ale aj otvorenosti k lokálnemu prostrediu a kompetencií vyhľadávania zdrojov a lokálneho partnerstva (Lubelcová 2012).

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA A PRAMENE:

Korimová, G.: Predpoklady rozvoja sociálnej ekonomiky. Banská Bystrica, UMB 2007.

Korimová, G.- Štrangfeldová, J.: Ekonomika sociálnych služieb. Banská Bystrica, Belianum 2014.

Lubelcová, G.: Sociálna ekonomika: koncepty, príležitosti, riziká. In: Sociológia, 44, 2012, č.1, s. 83-108.

Lubelcová, G.: Sociálne služby v SR – konceptuálne východiská, právny rámec a aplikačná prax. In: Sociální práce/Sociálna práca, 13, 2013, č.1, s.61-82.

Matoušek, O. a kol.: Sociální služby. Praha, Portál 2007.

Zatloukal, L.: Plánování rozvoje sociálních služeb metodou komunitního plánování. Olomouc, UP 2008.

Zákon o sociálních službách č.448/2008 v znení neskorších predpisov

Zákon o službách zamestnanosti č.5/2004 v znení neskorších predpisov

http://www.emes.net/site/wp-content/uploads/EMES-WP-12-03_Defourny-Nyssens.pdf

<http://www.socialeconomy.eu.org/spip.php?rubrique198>

OTÁZKY A ÚLOHY DO DISKUSIE A TÍMOVÉ ZADANIA:

Poznáte príklady uplatnenia podnikateľského ducha v prostredí SS? Uvedte ich a diskutujte dôvody či predpoklady ich úspechu.

Nájdite na internete príklady podnikateľských aktivít zariadení SS a vyhodnoťte ich prínosy a predpoklady.

Skúste premyslieť možnosti lepšieho ekonomického (podnikateľského) využitia zdrojov a príležitostí vášho zariadenia SS.

Aké sú podľa vás hlavné limity pre uplatnenia takýchto prístupov v zariadeniach SS?

Aké vedomosti, zručnosti a spôsobilosti by bolo potrebné rozvinúť u zamestnancov v SS, aby boli lepšie pripravení rozvíjať podnikateľské aktivity?

10.7 Konceptné rámce sociálnych služieb v SR

Konceptné a strategické dokumenty dotýkajúce sa oblasti sociálnych služieb vytvárajú rámec smerovania, záujmov, úloh a opatrení primárne vládnej politiky a sekundárne aj ostatných verejných politík, reflektujú potreby spoločnosti a opierajú sa o záväzky SR voči medzinárodným organizáciám a zoskupeniam. Identifikujú budúce smerovanie politík, legislatívnych iniciatív, finančných zdrojov v záujme presadzovania a napĺňania konceptných a strategických cieľov.

10.7.1 Národná rámcová stratégia podpory sociálneho začlenenia a boja proti chudobe

Stratégia je rámcovým, ale kľúčovým dokumentom pre oblasť podpory sociálneho začlenenia a boja proti chudobe, ktorý schválila vláda SR dňa 3. júna 2015. Od roku 2010 je v platnosti stratégia Európa 2020, ktorá zaraďuje boj proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu medzi hlavné ciele Európskej únie. Na rozdiel od predchádzajúcich období obsahuje transparentný kvantifikovaný záväzok v danej oblasti. Slovenská republika sa prihlásila k spoločnému úsiliu a k spoločnému cieľu chce prispieť dosiahnutím národného cieľa, a síce, že do roku 2020 zníži počet osôb ohrozených rizikom chudoby a sociálneho vylúčenia o 170 000. Národná rámcová stratégia podpory sociálneho začlenenia a boja proti chudobe vychádza z národného cieľa v oblasti boja proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu a prináša prehľad východísk, priorít a politík sociálneho začleňovania, mechanizmy monitorovania vývoja v danej oblasti a formuluje princípy a formy spolupráce s kľúčovými aktérmi. Z hľadiska sociálnych služieb je však tento dokument významný, nakoľko medzi kľúčové opatrenia politík sociálneho začleňovania a boja proti chudobe patrí aj oblasť sociálnych služieb, konkrétne: Podpora prístupu ku kvalitným službám.

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA A PRAMENE:

<http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=24665>

OTÁZKY A ÚLOHY DO DISKUSIE A TÍMOVÉ ZADANIA:

Aké významné zmeny v oblasti sociálnych služieb boli v poslednom období v SR prijaté, ktoré významne ovplyvňujú a podporujú sociálne začleňovanie ohrozených sociálnych skupín ?

Vymenujte tieto zmeny a diskutujte o nich nielen z hľadiska ich deklarácie v dokumentoch či právnych predpisoch, ale aj ich realizácie v praxi.

10.7.2 Národné priority rozvoja sociálnych služieb na roky 2015 – 2020

Z pohľadu sociálnych služieb tvoria ústredný strategický dokument. Akcentuje sa v nich ľudsko-právny rozmer sociálnych služieb a zameranie na potreby a preferencie prijímateľov a prijímateľiek. Cieľom v oblasti sociálnych služieb je pre najbližšie obdobie zabezpečovanie zvyšovania dostupnosti sociálnych služieb vo všeobecnosti a špecificky v segregovaných lokalitách s prítomnosťou koncentrovanej a generačne reprodukovanej chudoby. Do popredia sa dostáva téma procesov prechodu z inštitucionálnej starostlivosti na starostlivosť zabezpečovanú v rámci komunity, či súvisiaca problematika prepojenia sociálnej a zdravotnej starostlivosti.

- 65 -

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z [Európskeho sociálneho fondu](#) v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia.

Národnými prioritami rozvoja na roky 2015 – 2020 sú:

- Zabezpečenie dostupnosti sociálnych služieb v súlade s potrebami komunity prostredníctvom:
 - podpory rozvoja existujúcich a nových sociálnych služieb a odborných činností komunitného charakteru,
 - prehodnotenia systému sociálnych služieb a zdravotnej starostlivosti do systému dlhodobej zdravotno-sociálnej starostlivosti.
- Podpora prechodu prijímateľov/liek sociálnych služieb z inštitucionálnej starostlivosti na komunitnú starostlivosť cez:
 - podporu a budovanie vybraných druhov terénnych, ambulantných a pobytových služieb na komunitnej úrovni posilňujúcich nezávislý život, a
 - zvýšenie informovanosti odborníkov/čok a verejnosti prostredníctvom cielených kampaní o zámeroch a procese prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť.
- Podpora rozvoja sociálnych služieb dostupných pre osoby zotrúvajúce v priestorovo segregovanej lokalite s prítomnosťou koncentrovanej a generačne reprodukovanej chudoby
 - podporovaním rozvoja a posilňovaním využívania dostupných sociálnych služieb v obciach, ktoré majú priestorovo segregované lokality s prítomnosťou koncentrovanej a generačne reprodukovanej chudoby.
- Zvyšovanie kvality poskytovaných sociálnych služieb cez
 - podporu poskytovateľov sociálnych služieb pri vytváraní podmienok pre napĺňanie ľudsko - právnych, procedurálnych, personálnych a prevádzkových aspektov kvality poskytovaných sociálnych služieb.

Národnými prioritami sa reaguje na výzvy v spoločnosti v oblasti sociálnej pomoci obyvateľom. Ide o výzvy formulované nie len v prostrední slovenskej republiky ale aj súčasť napĺňania cieľov Stratégie Európa 2020. Deklaruje sa potreba modernizácie existujúcich sociálnych služieb ako aj rozvoj rôznorodých služieb na komunitnej úrovni pričom primárnou úlohou sociálnych služieb ostáva podpora sociálneho začleňovania a sociálnej súdržnosti, preferovaná komunitná úroveň poskytovania služieb a využitie potenciálu zamestnávania a zamestnateľnosti. Primárne sa nimi reflektuje stav v dostupnosti sociálnych služieb v SR, najmä potreba budovania kapacity sociálnych služieb v domácom

- 66 -

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z [Európskeho sociálneho fondu](#) v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia.

a komunitnom prostredí, ich finančnej udržateľnosti a rozvoja ich kvality. Národné priority rozvoja sociálnych služieb na roky 2015 – 2020 ako ústredný strategický dokument v oblasti sociálnych služieb predstavuje hlavné zameranie aktivít, disponibilných zdrojov, vrátane zdrojov EÚ a legislatívnych návrhov v gescii ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny.

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA A PRAMENE:

5. Webové sídlo Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. Dostupné na internete:

<http://www.employment.gov.sk/files/slovensky/rodina-socialna-pomoc/socialne-sluzby/nprss-2015-2020.pdf>

OTÁZKY A ÚLOHY DO DISKUSIE A TÍMOVÉ ZADANIA:

Aké nástroje je podľa vášho názoru potrebné zabezpečiť pre podporu zvyšovania dostupnosti sociálnych služieb v súlade s potrebami komunity?

Viete uviesť príklad potrebnej služby, ktorá nie je legislatívne upravená ako sociálna služba?

Ako si predstavujete túto podporu pri zvyšovaní kvality poskytovania sociálnych služieb?

Diskutujte o praktickom napĺňaní kritérií kvality podľa prílohy č. 2 zákona o sociálnych službách

10.7.3 Deinštitucionalizácia sociálnych služieb

Prechod systému poskytovania sociálnych služieb z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť bližšie rámcovo vymedzujú dva dokumenty schválené vládou SR v závere roku 2011 prvým je Stratégia deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti v Slovenskej republike, druhým Národný akčný plán prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť v systéme sociálnych služieb na roky 2012 – 2015. Oba dokumenty vychádzajú zo Správy Ad-hoc expertnej skupiny o prechode z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť (2009). V novembri roku 2012 je publikované Spoločné európske usmernenia pre prechod z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť Európskou expertnou skupinou pre prechod z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť. Prechod z inštitucionálnych služieb na komunitnú úroveň je motivovaný širším priestorom pre uplatňovanie základných ľudských práv prijímateľov/liiek v podmienkach komunity, než v podmienkach inštitúcie.

Za znaky takejto dlhodobej inštitucionálnej starostlivosti sa dodnes považujú: depersonalizácia (potláčanie výnimočnosti jedincov odoberaním alebo obmedzovaním znakov jedinečnosti – napr. „ústavná“ móda, odnímanie osobného majetku, neumožnenie používania vlastného majetku a vybavenia), izolácia od ostatného sveta (môže ísť o segregáciu sociálnu, i priestorovú), nízka sociálna interakcia medzi obyvateľmi, rigidita, stereotypy a rutina (striktné, nemenné, opakujúce sa režimy v strave, dennom programe, večierke, budičku, vychádzkach), paušalizácia (väčšina aktivít odborných aj voľnočasových je organizovaných v skupinách), paternalistické prístupy (rozhodovanie za obyvateľa, v jeho mene, bez jeho informovaného súhlasu), pasivita až apatia u obyvateľov.

Koncept DI je úzko previazaný s konceptom, či presnejšie filozofiou nezávislého života (independent living), hnutia presadzujúceho rovnosť príležitostí, nediskrimináciu, občiansku participáciu osôb so zdravotným postihnutím. Najvýstižnejším vyjadrením filozofie je jej vnímanie samotnými osobami so zdravotným postihnutím: rozhodujú o svojom dennom programe, majú právo povedať asistentovi ako im najlepšie pomôcť, môžu si vybrať ako a kde budú žiť, môžu rozvíjať súkromný životný priestor a životný štýl, majú právo na priateľstvá, lásku a sex a majú právo vykonávať prácu a byť za ňu platení.

Proces DI možno označiť za zložitú (pozostávajúcu z mnohých komponentov vo vzájomnej súvzťažnosti) komplexnú (zahŕňajúcu spravidla širší rozsah služieb, než len sociálne služby samotné) reformu prístupu k uspokojovaniu špecifických potrieb jednotlivca v záujme udržania a rozvíjania podmienok jeho plnej participácii v spoločnosti, napriek veku, nepriaznivému zdravotnému stavu, sociálnym zvyklostiam, chudobe, či iným znevýhodneniam. Navyše, je možné skonštatovať, že jednotlivé cieľové skupiny sú charakteristické tým, že DI služieb pre tieto skupiny sa môže líšiť z dôvodu ich špecifik. DI služieb pre deti sa bude zameriavať primárne na prevenciu inštitucionalizácie, a deinštitucionalizácia spravidla, najmä u detí, kde k inštitucionalizácii dochádza z dôvodu škodlivosti prostredia, nebude orientovaná ťažiskovo na biologickú rodinu ale na formy náhradnej rodinnej starostlivosti. DI služieb pre starších taktiež bude orientovaná primárne na prevenciu inštitucionalizácie, DI prijímateľov/liek inštitucionalizovaných služieb bude ťažiskovo orientovaná odstraňovanie prvkov inštitucionálnej kultúry, a tam, kde je to možné dekoncentráciu do zariadení rodinného typu. U seniorov a senioriek, najmä tých, s vyšším stupňom odkázanosti môže zmena ich už medzičasom prirodzeného prostredia predstavovať zvýšenú záťaž. DI by v žiadnom prípade nemala pôsobiť v neprospech prijímateľa sociálnej služby.

[ODPORÚČANÁ LITERATÚRA A PRAMENE:](#)

1. Webové sídlo Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. Dostupné na internete:
 - a. <http://www.employment.gov.sk/files/legislativa/dokumenty-zoznamy-pod/strategia-deinstitucionalizacie-systemu-socialnych-sluzieb-nahradnej-starostlivosti-1.pdf>
 - b. http://www.employment.gov.sk/files/slovensky/rodina-socialna-pomoc/socialne-sluzby/nap_di.pdf
2. Webové sídlo Európskej expertnej skupiny pre prechod z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť. Dostupné na internete:
 - a. http://deinstitutionalisationguide.eu/wp-content/uploads/2013/10/2013-10-18-Common-European-Guidelines_Slovak-version_EDITED.pdf
 - b. http://deinstitutionalisationguide.eu/wp-content/uploads/2013/10/2013-10-18-Common-European-Guidelines_Slovak-version_EDITED.pdf

OTÁZKY A ÚLOHY DO DISKUSIE A TÍMOVÉ ZADANIA:

Aká podpora je nevyhnutná, aké sú predpoklady, aby proces deinštitucionalizácie bol úspešný ?

Existujú bariéry a riziká deinštitucionalizácie? V čom spočívajú? Ako by sa im dalo predísť?

Poznáte príklady zariadení sociálnych služieb v SR, ktoré prešli transformáciou inštitucionálnych služieb na komunitne orientované sociálne služby ? Uvedte ich a diskutujte predpoklady ich úspechu.

10.7.4 Celoštátna stratégia ochrany a podpory ľudských práv v Slovenskej republike

Je rámcovým východiskovým dokumentom pre oblasť základných ľudských práv, ktorý schválila vláda SR. Okrem všeobecných oblastí ochrany a podpory ľudských práv, tvoria súčasť dokumentu aj východiskové materiály za jednotlivé oblasti osobitnej pozornosti. Ide

- 69 -

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z [Európskeho sociálneho fondu](#) v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia.

o sumár špecifických aspektov ľudských práv starších osôb, osôb so zdravotným postihnutím, detí, osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám, osôb žijúcich na hranici chudoby, migrantov. Prílohy tohto materiálu, výstupy z činnosti pracovných skupín a z odborných diskusií, sú svedectvom etapy, v ktorej sa SR nachádza, pokiaľ ide o úroveň prijímania a implementácie ľudskoprávných záväzkov a politík a zároveň sú cenným zdrojom ďalších informácií a podnetov. Majú informatívnu povahu a slúžili ako základ pre vypracovanie stratégie. Prílohy stratégie predstavujú zásadné rámce pre tvorbu budúcich verejných politík.

Priority celoštátnej stratégie sa orientujú na tieto ciele:

- Komplexná analýza stavu uplatňovania a ochrany ľudských práv v SR vrátane inštitucionálnych mechanizmov.
- Posilnenie nezávislých a ostatných mechanizmov na ochranu ľudských práv v SR, MVO a participácie.
- Legislatívne, finančné a personálne posilnenie agendy, verejných politík, inštitúcií a procesov uplatňovania a ochrany ľudských práv.
- Ustanovenie Celoštátnej komisie pre výchovu a vzdelávanie k ľudským právam a demokratickému občianstvu a príprava relevantného celoštátneho plánu na obdobie rokov 2015-2020 v gescii Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR.
- Priebežné prijímanie systémových opatrení na posilnenie ochrany práva na súdnu a inú právnu ochranu a vymožitelnosti ľudských práv.
- Posilnenie implementácie existujúcich programových dokumentov pre zraniteľné a marginalizované skupiny a jednotlivcov a tvorba nových programových dokumentov.
- Posilnenie účinnej prevencie a eliminácie všetkých foriem násillia, osobitne násillia páchaného na ženách a deťoch.
- Realizácia systematických a komplexných opatrení zameraných na ochranu základných práv a slobôd dospelých osôb, ktoré nežijú v manželstve.
- Prijímanie systematických a komplexných opatrení zameraných na prevenciu a elimináciu všetkých foriem intolerancie.
- Využívať komunikáciu so zmluvnými a monitorovacími orgánmi za účelom pružnejšej implementácie medzinárodnoprávných záväzkov v oblasti ľudských práv do vnútroštátnej legislatívy.

- 70 -

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z [Európskeho sociálneho fondu](#) v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia.

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA A PRAMENE:

Webové sídlo rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť. Dostupné na internete:

<http://www.radavladylp.gov.sk/celostatna-strategia-ochrany-a-podpory-ludskych-prav-v-sr/>

OTÁZKY A ÚLOHY DO DISKUSIE A TÍMOVÉ ZADANIA:

Aké kroky a opatrenia sú nevyhnutné k tomu, aby sa postupne začali naplňovať ciele stratégie? Uveďte príklady a diskutujte o nich.

10.7.5 Národný program aktívneho starnutia na roky 2014-2020

Národný program plynulo nadväzuje na Európsky rok aktívneho starnutia a solidarity medzi generáciami 2012, taktiež nadväzuje na rad dokumentov medzinárodných organizácií. Napríklad Stratégiu a akčný plán pre zdravé starnutie v Európe na roky 2012-2020 či Návrh Odporúčaní na podporu ľudských práv starších ľudí. Aktuálny proces globálneho starnutia obyvateľstva je jedinečný jav, ktorého prejavy a dopady v slovenských podmienkach predstavuje pre Slovensko jednu z najväčších výziev 21. storočia, ktorá nezvratne zasiahne všetky sféry fungovania spoločnosti. V najbližších rokoch bude čeliť Slovensko zvyšujúcemu sa trendu starnutia populácie. Aktívne starnutie je preto potrebné vnímať ako životnú stratégiu zameranú na čo najdlhší, autonómny život umožňujúci plnohodnotnú participáciu na živote spoločnosti, ale aj ako jednu zo stratégií prevencie odkázanosti na sociálne služby. Spoločnosť by mala pre takéto individuálne stratégie vytvárať podmienky. Národný program reflektuje širokú škálu oblastí, ktoré môžu byť nápomocné pri vytváraní podmienok pre aktívne starnutie a nezávislý život.

Okrem iných oblastí významných z pohľadu podmienok pre realizáciu aktívneho starnutia, akými sú ochrana ľudských práv, podpora aktívnej nezávislosti a občianskej participácie, zamestnanosť a zamestnateľnosť starších a rozvoj striebornej ekonomiky je významná časť aktivít venovaná nezávislému, bezpečnému a kvalitnému životu starších ľudí. V tejto časti je venovaná pozornosť zdravotnej starostlivosti, bývaniu, či dôchodkovému systému. Významná časť dokumentu, z čoho je možné odvodzovať dôležitosť z pohľadu podmienok pre aktívny život, je venovaná oblasti sociálnych služieb. V oblasti sociálnych služieb

z pohľadu aktívneho starnutia je vymedzených päť tematických okruhov pozostávajúcich z celkovo 32 opatrení a úloh.

Okruhmi sú:

- Dostupnosť, kvalita a finančná udržateľnosť sociálnych služieb,
- rozvoj terénnych sociálnych služieb a ambulantných sociálnych služieb podporujúcich zotrvanie starších ľudí v prirodzenom rodinnom prostredí,
- humanizácia sociálnych služieb spojená s podporou deinštitucionalizácie sociálnych služieb,
- poskytovatelia neformálnej starostlivosti (opatrovatelia) a ich sociálna ochrana,
- koordinácia a integrácia dlhodobej zdravotnej starostlivosti a sociálnych služieb.

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA A PRAMENE:

Webové sídlo Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. Dostupné na internete:

<http://www.employment.gov.sk/files/legislativa/dokumenty-zoznamy-pod/npas.pdf>

OTÁZKY A ÚLOHY DO DISKUSIE A TÍMOVÉ ZADANIA:

Zlepšenie v ktorej z oblastí by predstavovalo najvýznamnejší prínos pre aktívne starnutie?

Aké sú najvýznamnejšie riziká presadzovania aktívneho starnutia ako preferovaného životného štýlu?

Kde si viete predstaviť aplikáciu prístupu sociálnej investície vo vzťahu k starším?

10.7.6 Národný program rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím na roky 2014 – 2020

Predstavuje základný programovací nástroj pre implementáciu záväzkov vyplývajúcich z Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím, ktorý nadobudol platnosť pre

SR v júni 2010 a Stratégie Európskej únie v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím. Oba predmetné dokumenty zdôrazňujú potrebu presadzovania zákazu diskriminácie na základe všetkých zakázaných dôvodoch, základných ľudských práv, posilňovania vzdelávania a vytvárania príležitostí pre osoby so zdravotným postihnutím.

Národný program pozostáva z 19 oblastí kam patrí: zvyšovanie povedomia, primeraná životná úroveň a sociálna ochrana, prístupnosť (prostredia, dopravy, informácií, služieb, tovarov...), rovnaké zaobchádzanie, prístup k spravodlivosti a ochrana pre diskrimináciu, nezávislý spôsob života a začlenenie do spoločnosti, osobná mobilita, rešpektovanie domova a rodiny, vzdelávanie, zdravotníctvo, habilitácia a rehabilitácia, zamestnávanie, účasť na politickom a verejnom živote, účasť na kultúrnom živote, rekreácii, záujmových aktivitách a športe, ženy so zdravotným postihnutím, deti so zdravotným postihnutím, rizikové situácie a núdzové humanitárne situácie, koordinácia a monitorovanie, štatistika, zhromažďovanie údajov a výskum, medzinárodná spolupráca, publicita, monitoring a evaluácia plnenia programu.

Národný program sa zásadnejšie nezaobrá existujúcimi inštitucionálnymi sociálnymi službami. Prihlásením sa k stratégii DI a požiadavkou na jej dôsledné presadzovanie je kontextovo vyjadrený aj názor na inštitucionalizované zabezpečovanie uspokojovania potrieb osôb so zdravotným postihnutím. V podstate sa s existenciou inštitucionalizovaných sociálnych služieb vôbec nepočíta. Dôraz je však kladený na vytváranie a zlepšovanie podmienok života mimo inštitucionálne služby, elementov nevyhnutných pre nezávislý život vo všetkých oblastiach. Nie sú opomínané ani oblasti prevencie zdravotného postihnutia, včasnej diagnostiky zdravotného postihnutia a medicínskej intervencie ako nástroja na predchádzanie vzniku zdravotného postihnutia, resp. zmierňovanie dôsledkov zdravotného postihnutia. Tento prístup ponúka zmysluplný priestor pre aplikáciu sociálnej investície. Obdobný priestor sa ponúka pri habilitácii a rehabilitácii.

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA A PRAMENE:

Webové sídlo Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. Dostupné na internete:

<http://www.employment.gov.sk/files/slovensky/rodina-socialna-pomoc/tazke-zdravotne-postihnutie/narodny-program-rozvoja-zivotnych-podmienok-osob-so-zdravotnym-postihnutim-roky-2014-2020.pdf>

OTÁZKY A ÚLOHY DO DISKUSIE A TÍMOVÉ ZADANIA:

- 73 -

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z [Európskeho sociálneho fondu](#) v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia.

Zlepšenie v ktorej z oblastí by predstavovalo najvýznamnejší prínos pre nezávislý život osôb so zdravotným postihnutím?

Kde si viete predstaviť aplikáciu prístupu sociálnej investície vo vzťahu k zdravotne postihnutým osobám?

10.7.7 Stratégia Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020.

Stratégia reaguje na potrebu riešiť výzvy spojené so sociálnym a spoločenským začleňovaním rómskych komunít i na úrovni Európskej únie. Princípy predkladanej Stratégie by sa mali stať základom politik s cieľom riešiť nepriaznivú situáciu cieľovej skupiny pre obdobie do roku 2020, ako aj pre programové obdobie na roky 2014 – 2020 pre použitie štrukturálnych fondov. Strategický rámec integrácie Rómov pre oblasť sociálnych služieb je zameraný na podporu zvyšovania zamestnanosti prostredníctvom systematického poskytovania sociálnych služieb. Primárne ide o podporu poskytovania terénnej sociálnej práce v obciach s prítomnosťou marginalizovaných rómskych komunít. Druhou komplexnou úlohou je podpora rozvoja a dobudovania siete komunitných centier v obciach s marginalizovanou rómskou komunitou. Ako hlavnú výzvu stratégie vo vzťahu k sociálnym službám je však možné označiť požiadavku na rozšírenie systému verejných sociálnych služieb v oblasti bývania a zaviesť program prestupného bývania.

Aktuálne sa spracúva aktualizácia Stratégie SR pre integráciu Rómov do roku 2020.

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA A PRAMENE:

Portál ministerstva vnútra Slovenskej republiky. Dostupné na internete

http://www.minv.sk/swift_data/source/romovia/dokumenty/StrategiaSR_integraciaRomov.pdf

OTÁZKY A ÚLOHY DO DISKUSIE A TÍMOVÉ ZADANIA:

Ako vnímate potrebu pomoci tejto cieľovej skupine ?

Je dostatočná a efektívna ?

Aké opatrenia by mali byť prioritou v tejto oblasti pomoci ?

Uvedte pozitívne príklady z praxe a diskutujte o nich

10.7.8 Konceptia štátnej bytovej politiky do roku 2020

Konceptia vychádza z poznatkov a kontinuálnych cieľov štátnej bytovej politiky do roku 2015. I keď priamo neodkazuje na koncepčné materiály a stratégie uvedené v tejto časti, reflektuje potrebu bývania ako základnú životnú potrebu, pri uspokojovaní ktorej existujú znevýhodnené skupiny so sťaženým prístupom k bývaniu. Jedným z navrhovaných riešení je vytvorenie vertikálneho, obojstranne priepustného systému bývania rôzneho štandardu, čím by sa mal vytvoriť priestor pre adaptabilitu podmienok bývania podľa ekonomických možností domácnosti. Zároveň sa však upozorňuje na nevyhnutnosť súbežného zabezpečovania sociálnej práce s obyvateľmi. Materiál upriamuje pozornosť aj k udržateľnosti bývania. Navrhuje sa legislatívne upraviť podmienky poskytovania peňažnej dávky pokrývajúcej časť nákladov na primerané bývanie mimo úpravy dávky pomoci v hmotnej núdzi. Z pohľadu zabezpečovania podmienok pre realizáciu deinštitucionalizácie a prevencie inštitucionalizácie, pre ktorú je nevyhnutná dostupnosť vhodných bytových podmienok aj mimo inštitucionalizovaných služieb, je venovaná pozornosť potrebe revízie nájomných vzťahov, podmienok fungovania neziskového sektora v oblasti služieb bývania a stimulácie všetkých aktérov v záujme akcelerácie bytovej výstavby v súlade s potrebami obyvateľstva.

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA A PRAMENE:

Portál vlády Slovenskej republiky. Dostupné na internete:

<http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=24186>

Aká je súvislosť medzi potrebou zabezpečenia bývania a poskytovaním sociálnych služieb pre rôzne cieľové skupiny ?

10.7.9 Konceptia na ochranu odberateľov spĺňajúcich podmienky energetickej chudoby

Konceptia predstavuje prvý strategický dokument systematicky sa zaoberajúci problematikou energetickej chudoby. Tú označuje za nový sociálno-ekonomický fenomén, pomenovaný v smerniciach EÚ a boj proti nemu za jeden z najpálčivejších problémov nielen európskeho spoločenstva, ale aj celého sveta. Napriek demonopolizácii dodávateľov energií a existencie nezávislej regulačnej authority existuje veľká skupina obyvateľstva, ktorej príjmy sú tak nízke, že ani skutočne objektívne a spravodlivé ceny energií jej neumožňujú

zabezpečiť si v domácnosti dostatočné teplo, resp. môže si ho dožiť len za cenu absolútnych škrtov iných výdavkových položiek, predstavujúcich kritériá dôstojnej kvality života. I keď koncepcia neprináša konkrétnejšie opatrenia, čo je spôsobené primárne absenciou spoľahlivých dát, širokou škálou prístupov členských štátov k tejto problematike, chýbajúcou dobrou praxou a pod. Napriek tomu predstavuje koncepcia strategický dokument rámcovo popisujúci stav, možné prístupy k jeho riešeniu.

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA A PRAMENE:

Portál vlády Slovenskej republiky. Dostupné na internete:

<http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=23622>

OTÁZKY A ÚLOHY DO DISKUSIE A TÍMOVÉ ZADANIA:

Aké druhy opatrení by ste navrhli, aby ľudia netrpeli energetickou chudobou?

Jednou z možností sú napr. sociálne tarify pre chudobných, nemožnosť odpojenia od elektrickej energie pri osobách s ťažkým zdravotným postihnutím, sú tieto spôsoby realizovateľné aj v podmienkach SR? Diskutujte o nich.

10.8 Právny rámec poskytovania sociálnych služieb

Predmetom tejto časti je sumarizovať zoznam právnych predpisov, ktoré tvoria kľúčový rámec pre poskytovanie sociálnych služieb:

- zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky najmä druhá časť – základné práva a slobody,
- zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) v znení neskorších predpisov,
- zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov,

- zákon č.485/2013 Z.z., ktorým bol s účinnosťou od 1.1.2014 novelizovaný zákon o sociálnych službách

Zákon o sociálnych službách bol od nadobudnutia jeho účinnosti(1.1.2009) novelizovaný viacerými novelami (10). Ostatnou najrozsiahlejšou bola novela, ktorá nadobudla účinnosť 1.1. 2014. Jej hlavným cieľom bolo zlepšiť kvalitu sociálnych služieb, upraviť pravidlá podpory sociálnych služieb z verejných zdrojov, a tým zvýšiť udržateľnosť a dostupnosť sociálnych služieb, ale aj upraviť viaceré otázky, ktoré si vyžiadala aplikačná prax.

Sprísnil sa podmienky registrácie a finančnej podpory z verejných zdrojov a zvýšili sa hranice ochrany príjmu prijímateľov sociálnej služby pred platením neprimeranej úhrady za sociálnu službu pri jednotlivých formách pobytových sociálnych služieb a druhoch sociálnych služieb. Zámerom bolo ďalej rozčleniť skupiny sociálnych služieb, tak aby zodpovedali požiadavkám praxe a z tohto dôvodu sa zaviedla nová skupina sociálnych služieb krízovej intervencie a nové druhy sociálnych služieb a odborných činností.

V súlade s procesom prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť sa upravili hmotnoprávne podmienky poskytovania sociálnej služby v pobytových zariadeniach, zapracovali požiadavky transformácie pobytových sociálnych služieb na alternatívne komunitné sociálne služby s cieľom vytvoriť podmienky, aby klient zotrval čo najdlhšie v prirodzenom prostredí, napríklad obmedzením kapacity pobytových zariadení sociálnych služieb, nemožnosťou registrácie zariadení presahujúcich zákonom stanovenú kapacitu alebo určitý druh a formu sociálnej služby (DSS s celoročným pobytom), neumiestňovaním detí a mládeže do celoročných pobytových zariadení typu domova sociálnych služieb.

Za významnú možno považovať podrobnú úpravu podmienok kvality (štandardy) sociálnych služieb a systém ich hodnotenia, ktoré sú v histórii poskytovania sociálnych služieb novým prvkom a s ich uplatňovaním poskytovateľa sociálnych služieb nemajú dostatočné skúsenosti. Aj z tohto dôvodu sa opätovne predĺžila lehota na ich hodnotenie (od 1.1.2016), aby poskytovatelia mali dostatočný priestor na oboznámenie sa s metodikou hodnotenia a vytvorili sa personálne a materiálno-technické podmienky hodnotenia štandardov S kvalitou poskytovania sociálnych služieb súvisí aj kvalitný proces akreditácie vzdelávacích programov a odborných činností v sociálnych službách, a preto boli bližšie upravené a špecifikované podmienky akreditácie..

Zákon č.185/2014 Z.z., ktorým sa s účinnosťou od od 30. júna 2014 novelizoval zákon o sociálnych službách a upravili sa podmienky poskytovania ošetrovateľských úkonov v súlade s podmienkami, za ktorých je možné požadovať úhradu vybraných ošetrovateľských úkonov. Zákon o sociálnych službách odkazuje na splnenie podmienok podľa zákona č. 578/2004 Z.z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých

zákonov v znení neskorších predpisov, zákon č.576/2004 Z.z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov, zákon č.577/2004 Z. z. o rozsahu zdravotnej starostlivosti uhrádzanej na základe verejného zdravotného poistenia a o úhradách za služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti Z. z., zákon č.581/2004 Z. z. o zdravotných poisťovniach, dohľade nad zdravotnou starostlivosťou a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Splnenie týchto a ďalších náročných podmienok však negarantuje poskytovateľovi sociálnych služieb, že s ním bude uzavretá zmluva o poskytovaní ošetrovateľskej starostlivosti v zariadeniach sociálnych služieb a v zariadeniach sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately zo strany zdravotnej poisťovne.

- zákon č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších právnych predpisov,
- zákon č. 219/2014 Z. z. o sociálnej práci a o podmienkach na výkon niektorých odborných činností v oblasti sociálnych vecí a rodiny a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- zákon č.461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov

Poznámka:

Rekodifikácia súdneho civilného práva procesného novým spôsobom upravuje postup súdov pri obmedzovaní alebo pozbavovaní spôsobilosti na právne úkony. Nové procesné podmienky by mali prispievať k platným hmotnoprávnym podmienkam pri obmedzovaní osobnostných práv tak, že ku generálnemu pozbaveniu spôsobilosti na právne úkony by malo dochádzať v zásade výnimočne a prednostne by mala byť situácia riešená obmedzovaním spôsobilosti na vybrané druhy právnych úkonov. V praxi to môže byť prínosné pri aplikáciách princípov nezávislého života, kde osobe, ktorá by v aktuálnej praxi bola pozbavená spôsobilosti, bude spôsobilosť obmedzená v rozsahu, v akom je nevyhnutné, čím si zároveň môže zachovať spôsobilosť na právne úkony nevyhnutné pre bežné úkony každodenného života.

Je možné predpokladať, že implementácia pilotných projektov prechodu z inštitucionálnej starostlivosti na komunitnú starostlivosť, prípadne napĺňanie úloh formulovaných

- 78 -

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z [Európskeho sociálneho fondu](#) v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia.

v strategických a koncepcných dokumentoch môže priniesť aktuálne témy pre legislatívne úpravy a teda aj pre vzdelávanie.

ODPORÚČANIE PRE LEKTORA:

S cieľom lepšie pochopiť prezentovanú konkrétnu právnu úpravu je vhodné, aby sa lektor zaoberal aj hlavnými princípmi, prístupmi a zámermi zákonodarcu, ktoré ho viedli k daným právnym úpravám a boli premietnuté do prílušných právnych predpisov.

Je vhodné aktivizovať účastníkov vzdelávania a posilňovať ich schopnosť aplikovať získané poznatky do praxe sociálnych služieb a zahrnúť na záver prezentovanej témy nasledujúce pracovné formáty:

OTÁZKY A ÚLOHY DO DISKUSIE A TÍMOVÉ ZADANIA:

Aké problémy majú poskytovatelia sociálnych služieb pri implementovaní konkrétnych ustanovení právneho predpisu. Identifikácia dôvodov týchto problémov v tíme.

Príklady z praxe pri uplatňovaní príslušných ustanovení právneho predpisu a diskusia k nim

C. Záver

Vzdelávací program zameraný na nové trendy v sociálnych službách chápeme ako príležitosť odbornej orientácie pracovníkov a pracovníčok v sociálnych službách, ktorý im môže pomôcť hlbšie pochopiť potreby ďalšieho rozvoja sociálnych služieb, zvyšovať ich kvalitu a adresnosť k potrebám klientov, ale aj prekonávať rutinizáciu práce, a tým do istej miery limitovať riziko vyhorenia v tejto náročnej profesii.

Vnímame ho preto ako program sústavného vzdelávania, ktoré je možné zaradiť pravidelne (vhodný interval by bol 3 roky). V takomto prípade sa môže uplatňovať ako pravidelný, obsahovo modifikovaný modul alebo ho v skrátenej verzii poskytnúť ako súčasť iných modulov. Pri dôležitých koncepcných zmenách je možné spracovať špecifické moduly (v súčasnosti by prichádzali do úvahy napr. modul inšpirácií pre procesy deinštitucionalizácie (príklady dobrej praxe v zahraničí a u nás).

Osobitným modulom môže byť aj vzdelávaco-tréningový modul pre rozvinutie predpokladov a zručností v oblasti sociálneho podnikania, ktorého aplikácia v SS si podľa názoru riešiteľského tímu vyžaduje špecifickú prípravu.